

The Center for Research Libraries scans to provide digital delivery of its holdings. In some cases problems with the quality of the original document or microfilm reproduction may result in a lower quality scan, but it will be legible. In some cases pages may be damaged or missing. Files include OCR (machine searchable text) when the quality of the scan and the language or format of the text allows.

If preferred, you may request a loan by contacting Center for Research Libraries through your Interlibrary Loan Office.

Rights and usage

Materials digitized by the Center for Research Libraries are intended for the personal educational and research use of students, scholars, and other researchers of the CRL member community. Copyrighted images and texts are not to be reproduced, displayed, distributed, broadcast, or downloaded for other purposes without the expressed, written permission of the copyright owner.

© Center for Research Libraries
Scan Date: December 2, 2008
Identifier: s-m-000016-n12

ANGAN L
Publication Dir

محراب

افهوقی ، اجتماعی ، فلسفی ، تاریخی ، ادبی مجموعه دور
شیمدیک اون بش کونده نشر اولتور

مدرجات

- اسلام « شیعیک ، مذاهب ویدی فرقه لر ، مصطفی شکیب
- تاریخ مدنیتده کتبخانه لر طاهر صربی
- اورتا آسیاده تورکین « تورکمنلرک دبی » هلمی ضیا
- شیخ مهروردینک شخصیت و سجه سی بوسف ضیا
- حی بن یقظان « ابن طفیلک فلسفی رومان » رشید

محراب : قدره حسین — پروانه : سیمه جمال — رباعی : علی ضیا — برکوکل خاطرهمی :
ملیحه نوری — غزل : جمیل رأف — نهالک قبری : نجات رشیدی — آنتهمک اولومی :
صائم حسین .

فیثانی ۱۰ غروشدر

شهزاده باشی : اوقاف مطبعه سی

اسلام

۵

شيعيلك

مذاهب و ديني فرقو

اسكى ويكى بوتون بويوك دينلر شيعيلك ، خارجيلك كېي بر چوق فرقه لره آيريلقدن قورتولاماشلردر . بوقانونك تائيرندن اسلاميت ده قورتولمش دكلدر .

ميلادك (۱۱۵۳) نده وفات ايدن خراسانلى (شهرستانى) نك بوموضوع اوزرېنه يازدينى : « ملل و نحل » نامنده كى ائزى قلاسيكلدر . مؤلف بوراده زمانك بوتون مذاهب و فرق دينيه و فلسفيه سنك منشأ و عقيدله لرېنى تشرېح ايتدكدن صوكر ا بونلرى تېمش اوچ فرقه ده طوبلامشدر .

اسلاميت ده ا تأسسندن اعتباراً « شيعيلك » نامى آلتنده و عجملك تائيريله بويوك بر افتراقه اوغرامشدر . تاريخ كوزيله باقيلنجه بوافتراق اساساً مى و سياسيدر . چونكه بونده دينى عوامل بالنسبه تالى بر ماهيته در .

حضرت محمدك قانونه انقياده مجبور قالان عجمستان آنجق شيعيلك كسوه سى آلتنده استقلاله بكنزه بر هويت صاحى اولاييله جكنى تيقن ايدرك بوكا دوت الله صاريلىدى . شيعيلك ، مسلمان اورتودوقسلغندن فى الحقيقه آيريلش بر مذهب دكلدر . آره لرنده كى يكانه فرق دينى بر سياست نقطه سيدر .

شيعيله كوره حضرت محمددن صوكر ا خلافت (على) نك حقيدى ؛ چونكه پيغمبرك هم عموجه زاده سى ، هم دامادى و عيى زمانده اسلاميت ايلك قبول ايدنلر دندى . بواعتبارله خلافته أليق اولان بويوكسك شخصيتدى . حال بوكه ابوبكر ، عمر و عثماندن صوكر ا خلافته كتيزلدكدن ماعدا خلافتى ده چارچابوق برسوء قصدله ختامه ايزدير يلشدى . بوتون اولادلرى ده

اكدمدهش نولوملرله محو ايديلش ، خلافت غاصب و محتكر لرك ائنه كچمشدى . عربلر طرفدن مغلوب و منهزم ايديلش اولان عجملر عىن عاقبتنه اوغرايان على ايله اولادينك دعوا و ماعنى شيعليك نامى آلتنده بنسه مشلردى . كورولور كه عجملرك اسلاميتي الك شدتلى بررك سياسي و ملي ايله بزه نديرلشدر .

شيعيلر بر چوق حديثلري رد و قرآن كرئمه حضرت على به عائد آيتلرك اورتود و قسملر طرفدن طى ابدليكنى ادعا ايدرلر بونكله برابر شيعيلك آنجق بر اعترال اولوب نه بر خارجلك ، نه ده بر مذهبدر .

شيعيلكده ذكره و رفته شايان يالكز بر نقطه وارددر . (بايلىك) دنيلن شكل دينى ايله رابطه دار اولان بو عقيدة اساسيه اون ايكي امام مسئله سيدر .

شيعيلرك اعتقادينه كوره برنجى امام (على) . ر . بويوك اوغلى (حسن) ايكنجى امامدر . كه پدريتك قتلدن سوكر ا خلافتى معاويه به ترك ايدندر . - اوچنجى امام (كربلا) ده شهيد ايديلن (حسين) در . امويلر و عباسيلر دورنده ياشايوب كاملاً آليم برموتنه اوغرايان متباقى طفوز امام (حضرت حسين) احناديدرلر . عجم روايته كوره حضرت حسين ، ساسانيان خاندانك صوك ملي حكمدارى اولان اوچنجى (زردجرد) ك قيزيني آلمشدى . بناء عليه حسينك صلبندن كلن اون ايكي امام بر طرفدن حضرت محمدك ديكر طرفدن عجم خاندان قراليسنك مئل و وارثلري ايدلر .

(امام مهدى) تسميه ايديلن اون ايكنجى امام صوك امامدر . هر نه قدر (۹۰۴ م) ده تولديسه ده شيعيلر نظرنده اسرار انكيز بر مدينه ده بر حيات اولوب تكرر ظهور ايتك و عالمه عدالت دوريني آچق ايجون آخر زمانى بلكه مكده در .

*
**

اسلام مذهبلرى آراسنده اك شايان دقت اولانلري (وهاييلر) له (عباديلر) در . وهايلىك ، (محمد ابن ابوالوهاب) طرفدن هر بستانك (نجد) حواليسنده تأسيس ايدلمشدر . ابوالوهاب ميلادك (۱۶۹۱) نده دوغمش و بر چوق سياحتلرده بولندقدن سوكر ا همدينلرنده كورديكى بر جوق خرافه لردن متأثر اولارق اسلاميتك اصلاحى لزومه قانع اولمشدى . وهاييلر كنديلرينه - (موحد) متباقى مسلمانلره «مشرک» تسميه ايدرلر . كلهنك اك مطلق معنايله موحد اولان وهاييلر اوليالره

هر بوطیقی تماماً را دیده‌رك يالكز (قرآن) ی طایر لر. بونلرجه قرآن او قویوب آكلایه بیله جك هر مسلمان عقیده ومذهبی دوغرون دوغرویه بو کتاب میندن آمالیدر. حضرت محمد آلهك رسولی اولارق حرمت ایدر لر. بونك خار جنده شرك و خرافه یه یاقیشه جق هیبج بر مرطیت قبول ایتمزلر. وهایلر، باقیلترسه بدرجه یه قادر جذری بر مذهب تشکیل ایتمشدر. صوك عصرده عربستاك مرکزنده بر ایمر اطورلق تأسیس ایتمك ایسته دیلر سه ده حو فوق اولامادیلر. بو مذهب ایوم انحطاطده در و چیتدینی یره منحصر قالمش کیدر. يالكز بعض وهابی مینسونه زلری هندستانه جنوبی آسیاده بر مقدار مذهبداش قازانه بیلتمشدر. (عباده) یه كلنجه بونلر نظرنده لوکس ذوقی بو یوك کناهلر دندر. يالكز شراب و کئول دکل توتون، موسیقی، رقص، او بون برر کفر والحاددر لر بكارلق ایسه آرالزنده تماماً ممنوعدر.

عقیده لرینه کوره ضروری. والزم اولان امامدر. حکمدار بر (قریشی) اولمیدر، شو قادر وارکه فضیلتی، و دیندار اولوق، (قرآن) و (سنت) احکامنه مطابق اولارق اجرای حکومت ایتمك شرطیه. قرآن، آله کلامیدر و آله طرفندن خلق اولونمشدر. آخرتده کی مکافات و مجازاتلر ایدیر. آله کوچوک کناهلری عفو ایدر. بو یوك کناهلر عفو اولونه ماز، مکرکه ندامت ایدیه. بوتون مسلمانلر آراسنده صیق تساند رابطه لر ی واردر. يالكز شریعتك احکامنی نقض ایدن بر مسلمان مدنی و دینی حقوقنی غائب ایدر.ك اصلاح حال و ندامت ایدنجه یه قادر دینداش لرینك تعاون و محبتندن خارج بر اقیلیر. ایشته عباده مذهبك باشلیجه تعلیماتی بونلر در.

اورتودوقسلقدن آریلانلر آراسنده اك شسایان دقت اولان فرقه (شهرستانی) نك مذکور آرنده فرق دینه و فلسفه آراسنده اك باشه قوبدینی (معتزله) در. برکون (عراق)ك بو یوك علم کلاسیسی (حسن بصری) [۷۷۸ م] بصره جامعنده درس و یزرکن بریسی کلوب کندیسینی بولارق شو سؤالی صورویور: «خواجه افندی، زمانزك مذهب لرندن بری کناه کبائر ارتکاب ایدنلری کافر و جهنمك عبایدیور. دیگر بر مذهبده افعال، ایمانك اجزای اساسیه سیندن دکدر دیه ادعاده بولونیور. بونلرک مسلک لرینه کوره ایمان موجود اولدنجه افعال مذمومه بر ضرر ویرمه، دیکه کی افعال حسنه

دخی ایمانسزقله مترافق اولورسه بی فائده در . بو موضوع حقهده سزك رأيكز نه در ؟
 بونك اوزرينه تفكر وتامله دالان امام حسن دها جوانی بولمادن اول ساكردلرندن
 (واصل بن عطا) [۷۴۸ م] اسمنده بری سوز آلاق : « بكا قاليرسه بويوك كناه
 ايشله مش اولان بر مؤمن نه جنتك ، نهده جهنملكدر دير ؟ بلکه بونلرك آراسنده کی بر
 زمربه طائدر . بو آدم جهنملك عد ابديله من ؛ چونکه دائما مؤمندر ؛ بناء عليه مختلط
 برحاله در . كناه كباژدن برنی ارتكاب ایدن كيمسه نه مؤمن ، نهده كافر در . بلکه
 بونلرك آراسنده بر موقع اشغال ايدر . مؤمن ، بر تعبير همدوشاندر ؛ كناهكار اولان بو
 ثنابه لايق دكلدر . واقعا كناه ارتكاب ايتمشدر . بو ، محقق ؛ يالكز اونومه ملی كه خيانتنده
 دوغرو افعالی ده واردر . فضله اولارق قاچ دفعه « لا اله الا الله ، محمدالرسول الله » ديهرك
 كله شهادت كتيرمشدر . اكر كناه كباژدن برنی ايشله ين بر مؤمن ندامت ايتمه دن تولورسه
 أبدی جهنمه مستحقدر ؛ يالكز بوراده ده تام معناسيله كافرلردن دها آز جزا كوره چكدر .
 بو فكرلری ديكه ين حسن بصری ، واصل ابن عطانك سكوتی متعاقب كلام مشهور
 حاله كلمش اولان « واصل ، بزدن آریلدی » [قد اعترزل عنا واصل] سوزنی صرف ايتمشدر .
 ايشته واصل ابن عطانك مذهبی منتسبلرينه ويريلن (معتزله) اسمی بورادن كمشدر .
 شوخالده معتزله نك افتراق نقطه سی كناهكار بر مؤمنك جزای أبدی به استحقاقی وبالنتیجه
 مطلق معناده کی قضا و قدر الهی بی انكار اوليور . معتزله ، بو اساس عقیده به دها پك
 بويوك احرار پرورلكلر علاوه ايتديلر .

جناب حقهده هر درلو اوصافی انكار ايدهرك وحدت الوهیتی اك صرح واك اورينينال
 بر طرزده تصديق ايتديلر . از جمله (شهرسانی) معتزله نك اوصاف الهیه حقهده آلدقلری
 وضعیتی شویله تعريف ایدیور : « الله ازلی و ابدیدر ؛ بو ازلیت و ابدیت ، جوهرینك
 سجه ذاتیه سی اولوب جناب حقك ماهیتدن آری اوله رق ازلی صفاتی یوقدر . جناب حق ،
 كندیسنده اوصاف ازیله حالنده موجود بر معرفت و قدرت و حیات اعتباریله دكل ، بلکه
 ماهیتی اعتباریله علم مطلق ، جوهری اعتباریله حی و قادر در . معرفت ، اقتدار ، حیات ،
 جناب حقك جوهر و ماهیتك بر جزئیدر ؛ بو اوصاف اولوهیتك ازلی وصفلری عد
 ایدیلیرسه بر چوق ازلی وجود موهملر میدانه چیقاریلش اولور . « نیته كیم واصل ابن
 عطا : « اللهم ياننده ازلی بر وصف تصديق ايتك ايكي الله تصديق ايتكله مساويدر . »
 دیيور .

جناب حقہ قضا و قدر بشرک عقلی تلقیسی بوتون معتزلی لڑک تلقیلرندہ مشترک براساسدرہ
 کلام الہی مخلوق قدر ؛ مخلوق اولدیفنه کورده حرفر وصدالرله افاده ایدلمشدرہ :
 ایشته معتزلہ نك دیگر عمدہ سی . بو عمدہ نك تطبیقاتی ده قرآنک بشری بر کتاب اولماسی درہ .
 معتزلہ دن « المزدار » : « قرآنک غیر مخلوق اولدیفنی تصدیق ایتمک بونک ده الله کبی ازلی
 اولدیفنی تصدیق ایله مکدر ، بو ایسه بالنتیجه ایکی الله تصدیق ایتمکله مساویدر بناه علیه
 قرآنک ازلیتدن بحث ایتمک حقیقی بر کفر در . « دیور . قرآن ، عقل بشرک محسولیدر
 وعمومیتله مجازی بر صورتده تفسیر ایدیلیدر . اخروی مکافات و مجازاتلر ایسه معنوی
 بر معناده آلینالیدر . بو صورتله معتزلہ ابدی مجازاتی انکاره قادر وارمقدہ و جتندہ
 جناب حنک مادی بر رؤیتی اولمایه جغنی سوبله مکده در لر .

انسان ، معرفت الله کندی عقلیله دوغروند دوغرویه واصل اولابیلیر معتزلہ اولویتک
 انسانه بکزه به چک صورتده هر درلو تجسد و تصویرنی رد ایتمکده در لر فلاح و نجات
 طریقتنی بولمق و آ کلامق ایچون انسانک وحیه احتیاجی یوقدر ؛ بو فکری یالکز عقلیله
 بولابیلیر بومادیدن چیقان نتیجه انسانک کندی افعالنده مختار اولدیفیدر . حسن ایله قبح
 یعنی اییلک ایله کوتولکک تفریق و تنوری عقل سایه سنده ممکن اولمشدر ؛ عقل اولمادن
 بونلر معلوم دکلمدی .

معتزلہ نك بو احرار پرورلکی سیاست حکومته قادر اوزانوردی . مثلا اورتودوقس غننه سنه
 کوره (امامت) تعیردیگرله (خلافت) قریش قبیله سنندن و حضرت محمدک اخفادندن
 اولانلره خاص اولمالیدر . معتزلہ ایسه هیچ ده بورأیده دکادر . (مسعودی دیورکه :
 « معتزلہ صفت خلافتک ملتک سربست انتخابیله اکتساب اولماسی قناعتندہ در لر اولنره
 کوره جناب حق ورسولی هیچ بر خلیفه کوسترمه دکلمی کبی مسلمانلر بورأیلرینی صورت
 مخصوصه ده توصیه و اشارت ایدیلن بر آدمک اطرافنده طوبیلامادیلر ؛ انتخاب یالکز ملته
 مؤدوعدر . کندی وکیلنی اعضاسی آراسنندن انتخاب ایتمک یالکز ملتک حقیقدر ؛ ملت
 آتحق بو صورتله انتخاب ابتدایی کیمسه به قوه اجرائیه ده وکالت بخش ایدر : بونی بخش
 ایدرکن وکیلک قریشلردن ویا دیگر مسلمانلردن اولوب اولماسیله اصلا مقید اولماز .
 الوررکه اخلاق وایمان صاحبی اولسون ؛ بو اوصاف موجود اولدقدن سوکرا منشأ و ساز
 ملاحظه لر نظر اعتباره آلینماز .

معتزلہ نك بونظری و عملی عقلجیلنی کونک بزنده حکومتک ولایتی طرفندن خوش

کوروله یوب تضییقه اوغرایه جفی آکلاشلیمایه جق برشی دکلدرد. واقعا عباسی خلیفه لرینک برقاچی وبالخاصه (مأمون) زماننده معتزله کوزده بولوندیلر. معلومدرکه (مأمون) [۸۲۷ م.] قرآنک مخلوق اولدیغنی رسماً اعلان ایتشدی. فقط خلیفه (متوکل) سیاسی، سبیلر دولایسیله [۸۴۷] نصوص قرآنیه نیک ابدیتی اعلان ایدردک اورتودوقسونه باغلانندی. ومعتزله منسوبلرنی بربرر محکمه لره سوق ایتدی. بونلرک کیمیسی حبس کیمیسی اعدام ایدلدیلر. بوانسالرده اعتزالدن ایشکیلتمک اودرجهیه وارمشدی که اکثر علم کلابجیلر وحقی اورتودوقس اولدیغنده شبه اولیمان (بخاری) بیله سوء ظنه اوغرادیلر مساحه سزلفک بودرجهسی قارشیسنده معتزله بردها بلنی دوغروکنه مادی؛ واقعا برمدت دها برقاچ کزیده ادم طرفندن تعلیمه دوام اولنه بیله دیسه ده کیت کیده آزاله رق نهایت (۱۳) نجی عصر میلادیده تماماً سونوب کتدی.

معتزله دن (زمحشری) کبی مشهور متفکر، کلامیاتیجی و اخلاقی یوکسک ممثلر ایتشدی. بوبوک ادامک یاشادینی زمانه نسبتله سویله دیکی بوالماس سوزلر چوق شایان دقتدره «دیننده شو ویا بومبعدن کلن عنعنه لرله اکتفا ایتمکسزین علمک سنجاغی آلتنده یورو!» دارالفنون روحیات مدرسی

مصطفی شکب

یتمدی

ادبی

سراب

۹

صایب سز عصر لر دن بری وارلنی فسونکار آلرینه آلمش اولان بر «عدم» واردرکه بو، آسانک صداسیدر اوکا «سکوت» دیرلر. سکوت، خاطره لرله دولو اوپله بریوققدرکه؛ ماضینک بتون اسرار سیفاهی آراسنده اهتزازه کلیر و انسانی، مقاومتسوز لسانک سحر بیانیله مقتون ایدر. سکوت، وویلا و فغانلرله دولو بر موسیقیدرکه کوکل، بو عصر دیده اثیرک احتوا ایتدیکی شکایت نغمه لرینی دیکله مکدن متأثر اولور.

بوشلقدن حاصل اولوب تکمیل جهانی استیلا ایلین سکوت ، هر برده و هر زمان ،
دائماً حکمفرما در . چونکه ازدحامک دروننده ، دبدبه نك اطرافنده ، آرایشك
اورتاسنده موجود در .

هر علویتك ذروه سی سکوت در . هر درینلکک دی بی ینه سکوت در . هر فورطنه نك اولی
و هر قیامتک صوکی ده سکوت اولدینی کبی الک بیوک بر تآثرک اثباتی واک عمیق بر حیرتک
تمالی ، بتون عظمتیه سکوت در .

ایرک شفافیتدن نشأت ایدوب کائاتک مراوجرا و متروک کوشه سنده ، بلافاصله ایشیدیلن
یوصدا عادتاً بر آهنگدر . فقط بو آهنگی ، انجق تشنه آب راحت اولان فلک زنده لر استماع
ایلیه بیلیرلر . اوتشنه کائک مرض حیاتلری ایچون بو آهنگی دیکله مک ایسه عادتاً بر درمان
مترنمدر .

بونکله برابر اولیه تهدید آور ، غدار و انتقامله طولو ، مضر ، مؤثر و تحمل فرسا
سکوتلرده واردرکه هب موجوداتی تأثیر نفوذلیله تتره تمکه موفق اولورلر . ایشته او
سکوتلر ، ایرک بوقلقدن نشأت ایدن اوطولغون سکوتلر آرتق آسمانک بر آهنگی حالندن
تجرده بتون عدمک بر صیحه دهشت و عصیان کسبیلیرلر .

هر سکوت زنده و متکلمدر ، چونکه بشریتک تکمیل ماضیسی استیعاب و مؤبدآ
احیا ایلیه رک ، قوتولقلری متروکلکلی ، او جرالقلری ، سسیله سوزیله ، سحریله جانلاندیروب
ارائه ایتدیکی خاطر اته اسکان ایلکه مقتدر اولور .

۱۰

الم ، بالذات الله یارادلمشدر ، خلقشده باشقه بر ماده یوقدر بوندن دولایی حسیات
بشریه نك الک صحیحی ائدر . هر حالت روحیه نك بر ایچ یوزی ، هر تآثر قلیتک دیکر بر ماهیتی
بولونماسی محتملدر . فقط الم ؛ دائماً ائله « بالذات کندیسسیله » یابلس ، جبلت و فطرتی
کندی خوریله یوغورولمشدر و شبهه سز تآثرلرک الک خالصیدر .

هاتکی طرفدن باقیلیرسه رنگی عین رنگدر . اونک ایکی یوزی و آلاجاسی یوقدر .
مکدر بر یوز هیچ بروقت نشئیلی بر کوکلی ستر ایده من . بر شهاقک عکس صداسی
برقهقه اولامانه الک اوزی ینه ائدره ، اونک یوزنده اصلا نقابی یوقدر . حیاتده هر شیک
آزچوق سائقی تخیلدر . ذوق وصفانک مصدری ده خیالدر . فقط کبیر و الک منشائی حقیقتدر .

حقیقتك تولید ایندیكى الملك قطعى روح بشرک بر مقياس علوتيدر . مسرور كوزلر
 قائم كورلر ، حالبوکه متألم دیده لر وضوحه تماشا ایلرلر . مسعود بر كوكلك حسیاتی
 ساخته وسطحیدر ، مایوس بر قلبك طویدقلری او قدر دها عمیق وطوغرودر !
 تأثرات مؤله ، مهیمی ایحا ایلر . انظار بشرک او کندن ستاره خیالی قالدیرر ، او
 پرده دیده لر قارشوسندن قالفنجه ، اولا تفریق ایدهمین كوزلرک قوه بصیرتی تراید ایلر ،
 ایچه تمیز ایلهمین ذهنلر لایقيله ادراک ایتمکه باشلار ، یالکیز حقیفجه حس ایده بیلن
 قبلرک حسیاتی کسب شدت ایدر .

الم بروقودر . چکمک ایرمک دیمکدر ، ایرمکده تماميته وصول ایتمکدر . خواص
 حسمه نك مکملاً اینجلمه سی بو قاعده یه متوقفدر .

الم بر حقیقتدر . حقیقت ایسه بر فیضدر . متألم بر قلبك احتوا ایلدیكى عمان حقیقته
 طالمق متفیض اولمق دیمکدر .

۱۱

عالم شرقده ، لایخطیلکه معروف و اهل تقوادن معدود بولمقله مشهور اولانلرک
 اکثریسی الک زیاده انهدام مادی ومعنوی ایله مشغول اولانلر اولدیغنی کوردم . جمله سی
 ذوق تخریب تیریاکیسیدرلر . هیئت اجتماعیه من تاریخ اسلامک عیناً مثال مؤثریدر .
 تاریخ اسلام ایسه ، سرگذشت اخلاق اسلامدن بشقه برشی دکلددر . چونکه رسول
 رب الثقلین اقدمز ، مکارم اخلاقی آتام ایچون بعث بیورلمش اولدیغنی بزله تشیر ایلیر
 حس اسلام ، فکر اسلام ، ضعف اسلام تکمیل عنعنه سیله اونده مندجدر . خلفاء
 و امرانک سلاطین و حکمانک تراجم احوالی او قودیفنمه عمیق و صریض دوشونیرم
 و هپسنگ تیریاکی اولدقلری تأسفله کوریرم .

هر خلف ، دائماً سلفینک دورنی تلویث ، امکانی استخفاف ، استعدادنی تنقید و اثرنی
 تخریب ایتمکده بر ذوق مستثنا طویار : طاتلی سوبله مک ومدح ایتمک نامسبوق حاللر
 اولدیغندن شفقت و صروت صاحبلی شاید موجود ایسه ده اسملری هر وجهه غیر معلومدره
 عصر لردنبری روح اسلامه ایشله مش اولان بومرض ساری ، عالم اسلامی مؤبدأ محکوم
 شکست ایلشدر . حالبوکه پیغمبر اقدمز بر بانی یکتاددر . بنای دین مینک تللیری
 انصاف و مسامحه ایله غفرت و خللاوتله تثبیت ایلدی . هر آجیلان رخنه یی هانق یدمرونیله

رباعی

مشقک یابی یوقدر، ذوقک خسرانی یوق
 طویدیم هرآن سعادت، عمریک هجرانی یوق
 اولیه بر وصلته احیا ایلدک که سن نی ،
 بن آبدله حییم آرتقی ، اوله نک امکانی یوق
 علی ضیا

تعنیر وهر قیریلان ستونی عضوی پاییله
 تجدید ایدرک او غفرانسرای معظمک
 اعماق درونی نورمرحتیله تنویرایتدی .
 کندیس بر مرشد معموریت ایدی
 فقط مریدلری اولان ذوات ممتازه خرابرور
 اولقله یكدیگرینه تفوق ایدرلر . بو مسئله نک
 احتوا ایلدیکی تضاده تاسن ایتمک بر معمای
 حل ایلک قیلنددر .

هر حاله اسلام ساحه سنده عمومی بر تیریا کیلک وار . بو ایسه بر حالت مزمنه در ،
 مزمن اولان شیئی ده مهلکدر هر فردده ذوق تخریب دییه بیله جکمز . بر ضعف ملی وار
 بعضاً واسطه ذم ایله اجرای فعالیت ایدن بو آژدر بعضاً غرور و بعضاً تکاپو ایله حرکت
 کلیر . بوغولماسی لازم اولان شیئی ذوق تخریب تیریا کیلکدر .

فدریه حسین

۳۳۳

صرك

ادری

پروانه

تازه ، مونس بر ایلک بهار کیجه سیدی . خالی بر دکیز کنارنده کیمسه سزه کوچوک
 بر پروانه معطر هوایی حیرت و اشتیاقله قوقلیار قوقلیار دها یکی یکی اوچوبوردی . ایجه
 بوئوزلری یالیز ایچنده ، رقصان قنادلری رنگارنگ نقشلر ایچنده بدی . اوخ ا بویله
 عوشاق ، طائی آنکیئلره قورقسان آتیلیق نه کوزل ، نه کوزلادی . . یالکیز کوچوک
 قنادلرله کیزلی بردهشته واردی ؛ او بعضاً صویک اوستنده رقص ایدن التماعله قوشوبور ،
 سوروبوبور . فقط بردنبره وجودی نور پررک قاچور ، بعضاً پاریلدییان قوملرک اوسته
 قونوبوردی
 نهایت ، کوکده بتون قدرتیله پاریلدییان آبی کوردی . بردنبره کوکسنده غریب بر
 آتش یاندی . تیریه رک ، رقص ایدرک اوکا دوغرو اوجمه باشلاهی . ییلدیزلر بهیم ،

آغز ر خلیا ایچنده قارشیق، بائین رنکلی تاجلر کیه رک سیران ایدیور و عشق ایچهرک .
ذوق ایده رک بر برینه قاووشیوردی . او اوچویور ، حالا اوچویوردی .
قوتسز ، کوچوک کونسی بویه ، درین درین یاقان نهیدی ؟
اوکا باقلاشق ، سورونک ، آه نه کوچ شیدی ! .

فقط آرتق وجودی ازیلش ، تابی چوقدن توکنمشدی . او یوشاق ، سوکیلی هوا
بیله اینجایچه قادلرینی آجیتوردی . پروانه لاهوتدن دوشن کوچوک بروح کبی نقشلی
صوله صوله ، أرضه اینوردی . دکز عشق او یقوسنده بویوک برؤیا کوریوردی و بواش
یواش منظومه جتی ترم ایدن نفسلی عرشه یوکسیلیوردی ..

یورغون پروانه دالغله رک اوستنده اویناشان ایشیقلری کوردی و ذوقدن جانلانهرق
تکرار آتیلدی . فقط ، وجودی صونوق صونوق ثورپردی . یالیزلری صوبه چقیدی .
اینجه دالغالر بو پارلاق ، سبال رنکلردن کونشله ، یورکلر ایشله دیلر و بتون دکزک بهوش
ترانه لرله هم آهنگ ، آغز آغز نفع ایده رک قیب ایتیلر . پروانه ، بر زمان قوملرک اوستنده
دیکلندی . گاه گاه ، دنیادن ، وجودندن کچدی . ییلدیزلری آه ، آبی الله فرض ایتدی .
یاری اویقو ، یاری سجود ایچنده ، آیه قاووشدم ، ظن ایتدی . . .

صبح یاقلاشیرکن ، تکرار افلاک دوغری سیرایتدی . ییلدیزلر بر بر لرزان بخورلر
ایچنده لعله دونویور ، نهان اولویوردی . آی صولویور ، کوکه ، زمینه رعشه دوشویوردی .
او اوچویور ، حالا اوچویوودی .

بردنبره دالغین یاراصه نیک بیری اوکا قنادینک اوچیله چارپدی . زواللی پروانه بیوک
اضطرابلر ایچنده سنده لهرک کندینی بوشلغه ترک ایتدی نهایت ، بر چیچک باغچه سنده بیاض ،
تازه برکک اوستنه دوشدی . ائلری ، نه دریندی ! آوونقی ایچون ، کزینهرک ، پارلاق
یالیزلرینی کلک اوستنه براقدی . صوکره قوقولی باقارلرک آراسنه کیزلندی . . .

صباحلین ، باغچه ده کوچوک بر جوجق نملی فیلالردن ، منکشه لردن ، کللردن دمت
یایوردی . خفیف خفیف شرقی سویله رک هر جانلرک اُک بیوکلرینی ، کللرک اُک قوقولیلرینی
سچیوردی . بر آراتق پروانه نیک ایچنده صاقلی دوردینی بیاض کلک او کبه کلدی . شرقیسنی
براقدی . بیوک بر مسرتله :

— اوخ ، نه کوزمه یالیزلی کل ! . دییه باغیردی .

هان لاوانتیلری، مینهلری ازهرك اوزاندى ، چيچكي قوباردى . قوشه قوشه آنهسنه
 کوتوردى . سوسلى كللى چوجنك اوداسنه، ليلاكلرك سنبللرك آراسنه قويديلر . پروانه بتون
 بوكوزل قوقولرك ايچنده هيچ مسعود دكلدى خسته لنى كچمكه باشلامشدى . فقط ، بلكه
 برقالق ايدهرلر ديهه ديشارى چيغمه قورقيوردى ...

تكرار كيجه اولدى . چوجق ، مومى ياقدى . ايشيغنده رنكلر بويالره ايب آتيلان
 بىكلر ، قوش ، پاپانيه رسملى يايغمه باشلادى . .

پروانه يواشجه ييراقلى آرالادى ، بردنبره مومك آتئين ضياستى كوردى . مست
 اولهرق اوچدى وكندينى آلوك ايچنه آندى . وجودى صيرلانچي ، تحملسوز برآنشله
 ياندى . فقط اودها هيچ طانيمايديني غريب معظم بر ذوقه دالدى .

يشيل چوخه نك اوستنده ، رسم دفترلينك يانى باشنده قاورولمش قاندى ، نك بوينوزيله
 ساعتلرجه حركتسز قالدى ، اوچامادى . كيجه ياريسنه ياقين ، چوجق يورغون بر درويش
 كبي ذكر ايدن مومى اوفلهدى ، اويقويه ياتدى . .

اودا آيك ماوي شعله لريله سرايه دونمشدى . ليلاكلر ، سنبللر ماورانك تبسملرى كبي
 بر عشق وسحاردى . يالكلر كوچوك پروانه نك نفسى چوقدن قيصلمش ويايق قنادلرى ،
 نقشلى كوكلنى چوقدن صوغومشدى .

او اولمشدى . سنبل ، ليلاق قوقولرى آراسنده عشق اولوب كيتمشدى .

كل ، پروانه نك ، بتون ماجراسنى بيلوردى . اوقدر بيوك بر عشقك ياننده ، بويله
 كوچوجولك بر اولو كورمك ايچنه دوقوندى . هجرانله ، بتون ييراقلىرى رهدوكدى ...
 فقط آي ، پروانه نك تاج عشق كوكل سيرانه دوام ايتدى ...

شفق سوكر كن ، كوش پنه بر غنجه نك دوداغنده ، حسلى تبسملر اوبانديردى .
 غنجه كوكلنى بر آزدها آچدى . رايحه دارنفسى ، تازه قيوريملرينك حريمندن باغين برتبدله
 اوفلهدى . اوزاقده ، مشجره نك ايچنده ، منظوم بروهم كبي ده رين درين بر قوش اوتدى ؛
 صباحك ظلمتلرى اريتتن كسيك رعشه لريله برابر ، ياييق ياييق اشيني دعوت ايتدى .

دنيا دورنده ، كوش ينه سيرنده دوام ايتدى ...
 سميه جمال

تاریخ مدینتده کتبخانهلر

مدینتک اک بیوک وقوتلی تملی هیچ شهسز علم ومعرفتدر . ابتدای خلقتدنبری میلیونلره سنهلر کچدی . بشرک تاریخ حیاتی اولان یدی بیک سنهک برزمانک ایچنده انسانلرک وجوده کتیردکلری آثار صناعیه و علمیهک قیمت وماهیتلرینه تاند علمانک طوبلادقلری و نائق حضورنده اجدادیمزک مدینت و علم طاللرنده یاراتدقلری تکامل ، عصر حاضر علمیاتى و مدینت تلقینلرینی حیرتله غرق ایده جک قدر یوکسک اولدیغی کوریوروز .

[چرائقال] قننک بوکونکی اتساع ترقیاته نظراً بوندن بش بیک سنه مقدم وجوده کتیریلان اهراملری ، قارناق ، دندره معبدینی ، بعلیک خرابه لرینی کوروبده اوخارقه صناییه تقدیرایتمهک ومال قدیمهک مدینتله تاند عامیانه تلقیلردن تزیه فکر ایله مه مک قابل دکلدره دنیا یوزنده بزدن مقدم زمانلرینی کچوروب محو ومندرس اولان انسانلرک متروک ناقضی کوندن کونه کشف ایلدکجه یکرمنجی عصرک کمال عرفانی ، بیکلره سنه مقدم کی بتون اقوامک حیاتلرینی ، حکومتلرینی ، مدینتلرینی و صنعتلرینی تاریخمزه بوکونکی کبی قید ایتمش بولنیور .

دها کچلرده روس علماسندن [قوزولو] نام سیاح « منغولیا وآمو و هارو » - هونون اولمش شهری - مهم برائر تألیف ایتمشدی . مووی الیه [۱۹۰۰] - [۱۹۰۹] ده منغولستانده وغولی مھرالرنده اجرا ایتمدیکی سیاحت اناسنده تدقیقات و تخریاتی نتیجه سنده [هارور هونون] نام اولمش شهری و بوراده بو یوک برکتبخانه یی کشف ایتمدی . [قوزولو] بونک اوزرینه یازدیغی و حکومت مطبعه - سنده باصدیردیغی [۶۷۸] صحیفهک سالف الیان اثرنده یوزلجه رسم وخریطه لرله مذکور شهر حقنده معلومات مفصلا ویرمشدرعین زمانده [قوزولو] اوشهرده تصادف ایتمدیکی غایت ابی محافظه اولمش وهانکی لسانله یازدیغی الآن بیلنمه مش ایکی بیکدن فضله آناری محتوی بو یوک برکتبخانه برسوری آثار نفیسه ایپکه ایشلمش فوق الماده لطیف طابولر حقنده ده ایضاحات ویرمکده در .

اک زیاده تورک طائی علاقه دار ایدن بومهم کشفیات بوتون تورک تاریخک مظام صحیفه لرینی تنور ایده جکدر . علم و فن ترقیلرینک ، مدنی طالمک بدایتدنبری تعقیب ایتمدیکی تکامل تاریخی بی انجق ایلمک دوردرلدنبری المزه کچن متروکات ایله تثبیت و بونلر واسطه سیله

منقرض ملترك كرك عقليات و كرك نقلیاتده مساعی و تسلسل تاریخینسی كوره جكزكه انسانیت حال حاضرده کی سویه معرفتی بونلرله اداره كه موفق اوله بيلمشد. عصر لرك انقلابيله بزه قدر انتقال ایدن علم و صناعات دائمی بر استحاله تكامله تابع اولدیغندن بشری، طبیعتك قوتلری اوكتنده ده اازم و متجلده اولغه سوق اتمشدر. حیات مبارزه لرینك افاده ایتدیگی قابلیت و ترقی استعدادینی، انسانیتك مادیات و معنویات عالنده قطع ایتك اضطرارنده بولدیغنی مراحل سعینده كوریوروز.

ازمنه قدیمده کی ملتردن مصر لیلر، بابلیلر، فنیکیلر، ایرانیلر، یونان و هندیلر كرك حکمت، علم، صناعات کی ساحه لرده كوستردیكلی مساعی اجتهادك قیمت و علویتی عصر منرك مرهبی عرفانی اولمشدر. انجق بوسایه در كه عصر من بوكونکی ولود و شمشعه دار موقعنی احرازه موفق اولدی. عالده هیچ برشی تصور ایدلر كه علمك قدرتی قارشوسنده نامغلوب قالسین؟ بوكا بناء در كه حرب، جنگ کی آدمیتی ملول، محزون ایدن رزم میدانلرینك ارقه سنده بوكسله ن مانی علمیه بی، بتون متفكر بن انسانیه نك داهیانه اثر لیلله اعلان غرور ایدن فنی مأسسه لرینی و كتبخانه لرینی كوریوروز.

عالده ایلک كتبخانه لری تأسیس ایدنار میلاددن [۱۷۰۰] سنه اول بابلیلر ایدی چكن عصر ك علماسی طرفندن بابل، واشو خرابه لرنده بابلیلر كرك كتبخانه سی كشف ایدلمشدر بونلر ك كتابلری خط [اسفینی] ایله محرر كره مید پارچه لرندن متشكل در.

بابلیلردن صكره مصر لیلر كلیر. مصر لیلر مؤلفانه بك زیاده رغبت ایدر لدی [چیزه] مزارلری حفر ایدلدیگی زمان مناصب حكومت صیره سنده برده كتبخانه ناظری عنوانه تصادف ایدلمشدر. بورادنا كلاشیلور كه مصر فرعونلرینك غایت جسیم كتبخانه لری واردی. بو كتبخانه لرك محتویاتی هیچ شهسز معبدلرده وضع اولنان آثار دینه نك استساخ ایدلش نسخه لری ایله هندسه و طبایته، علم نجوم و فلسفه یه متعلق اثرلردن عبارتدر بو آثاردن عصر یزیه انتقال ایدن [پيروس پاپيروس] ده میلاددن [۱۵۰۰] سنه اول یازلش بر كتابك صحیفه لرندن عبارتدر حق یونان قدیم مشاهیر مؤرخیندن «دیودوروس» مصر ملو كندن [اوسمندیای] اسمنده بر حكمدارك قبرنده بولنان بر كتبخانه بی ذكر ایدیور.

تاریخك اك اهمیتلی ادوار یله حائز قیمت اقوامدن بریده هیچ شهسز آثوریلر و اونلرك حیرت بخش مدینتلیر دیر. مشهور آثوری حكمداری [آسار هادون] كینواده انشا ایتدیردیگی سرایلر حیرت افزادر. عرب مشایخی و هیت قیرالری زیر تابعیته آلان بو آدم نا بخر سفید ساحل لرندگی

بتون حکمدارلری بیله بو آثار مدنیه نك بناسی ایچون استخدام ایتمشدی. «اسارهادون» دنصکره آتوری حکمداری اولان [آتوری باناپال] میلاددن «۶۲۶» سنه مقدم نینوا شهرینی فوق العاده تزین ایتدیرمش وغایت مکمل برکتبخانه تأسیس ایلمشدی. حیانتک یکانه آتاری ایشته بوکتبخانه در. الیوم معلوم اولان آثار کلدانیه بوکتبخانه نك کشفندن صکره معلوم اولمشدر. آتوری [باناپال] کتبخانه سنده سحره، قصاد دینه یه، الهیلره [افاد] ادیانته دأر برچوق اثرلر کشف ایدلمشدر. [آتور باناپال] بابل قدیم لساننده یازیلان کتابلری سطر سطر ترجمه ایتدیرمش، آثار تاریخی بی، اسامی حکمدارانی، قویم، علم هیئت و علم نجومه متعلق آتاری کاملاً جمع ایلمشدر.

آتوری باناپال کتبخانه سی [۱۸۵۰] سنه سنده «قویونجق» خرابه لرنده «لایه طرفندن کشف ایدلمشدر و اوتاریخندن اعتباراً آتوریه تاریخنك انقراض آلتغده قالان بتون اسرار ماضیه سی کاملاً میدان چیقمشدر. [لایار] وکتبخانه یی و قتیله [سناخریب] طرفندن انشا ایدیلوب آتور باناپال طرفندن تعمیر اولنان سرای خرابه لرنده کشف ایتمشدر. کتبخانه یی تشکیل ایدن آثار هب کرچمچلر اوزرینه یازلمشدر. ۱۸۵۴ - ۱۸۵۲ سنه لرنده ده انکلیز قونسولوسی [راسام صارغون] طرفندن انشا اولنان بر محله بولوحه لر دن بر قاچ دانه سنه داها تصادف ایدلمشدر.

بوندن صکره یونانیلر کلیر عمومی کتبخانه لر تأسیسی یونانیلرده دوشونمشدر قبل المیلاد النجی عصر اورتیه سنده [بسیستراتوس] طرفندن بویله برکتبخانه وجوده کتیرلمشدر. بطلمیوسلر دورنده ایسه اسکندریه فوق العاده وسعت کسب ایتمش اسکندریه نك موزه وکتبخانه سی پك زیاده شهرت بولمشدی. اسکندریه ملو کندن [بطولوماوس فیلا دلفوس قبل المیلاد ۲۸۵] علوم و فنونه و علمایه فوق العاده رغبت و اهمیت ویره دک جمع ایتدیردیکی [۵۴۱۲۰] عدد کتابلری انشا ایتدیروب امر و اداره سی «زمیره» نامنده کی ادمه حواله ایتدیکی غایتله بویوک برکتبخانه یه وضع ایتمشدی. عین زمانده سنند، هند، ایران، جرجان، ارمان، بابل، موصل طرفلرندن اله کچیردیکی پك قیمتی آثار علمیه یی پی در پی جمع و جلب ایتدیرمشدی. [۲۴۰] سنه لری آرهنده اسکندریه ده تجمع ایدن کتابلرک یکونی [۵۳۲۰۰۰] ه بالغ اولمشدر. بونک [۹۰۰۰۰] ی ایکنجی برکتبخانه یه وضع اولمشدی بعد المیلاد «۴۷» سنه سنده کتابلرک مجموعی [۹۰۰۰۰۰] راده سنه چیقمشدر. یولیوس سزارک اسکندریه یی محاصره سی اثناسنده بوکتابلرک برچونغی محو اولمشدر.

تحقیقات تاریخی به نظراً مذکور کتبخانه کاملاً یا مشدر . اسکندر کبرک و فائده بابل والیدی بولان [سهله وقوس] آسیا و هندستانه قدر سفرلر یابدقدنضکره اولکدهنده کی دجله نك غربنده بولونان شهرلری اوغلو [انطیوکوسه] و برمشدی . انطیوکوس قرال اولدی فی زمان [۲۸۰] بتون قرالغه مرکز اولان سلفکیه بی ترک ایتمش [اورونت] نهری اوزرنده انطاکیه بی تأسیس ایدرک پایتخت آنخاذا اتمشدی . انطاکیه نك کوندن کونه ترقی ایدن صنایع و تجارتی طولایسیله بوشهرده بر جوق آثار مدینه وجوده کلمش اخیراً بیوک انطوکوس طرفدن مهم برکتبخانه ده تأسیس ایدمشدی .

قارطجه لیلرده یونان آثار نفیسه سی سجلیا مبعودلرندن الهزق بر جوق علم وقته عاند مکنوناتی جمع ایتمشره ، زراعت و جغرافیا به متعلق کتابلری احتوا ایدن ابروجه برده کتبخانه تأسیس ایتمشدر . [۲۶۶] از جمله [ماغون] کزراعت حقنده کی اُتری یونان ولاتین لسانلرینه ترجمه ایدیلرک حق روماستانوس طرفندن بوتون املاک صاحبلرینه مطالعه سی توصیه اولمشدر . [۲۴۱] حکیم وطیب مشهور چالینوسک وطنی اولان برغمه دهده قرال [اطالوس] بیوک برکتبخانه تأسیس ایتمش و بورایه بوتون یونان مؤلفلرینک یازمه آنارینی جمع ایتمک موفق اولمشدی . اوزمانلر یازی یالکنز [پایروس] اوزرینه یازیلوردی . [پایروس] ده مصردن بشقه بریده چیقمازدی . برغمه لیلر پایروس مقامنه قائم اولق اوزره قیون دریسنی کاغد کی اینجه اینجه پارچهلر حالنده کسمک موفق اولمشلر بو صورتله [بارشومه ن] دنیلان [ترشه ، برغمه کاغدی] نی ایجاد ایتمشدر .

رومالیلرک او عظمتلی دورلرنده علوم و معارف هیچ برأثر ترقی کوسترمامش ایسه ده یونان فکری آره صیره روماده علم بارلیرلی کوسترمشدر . دنیانک الواسع قطعه لرینی حوضه اداره سنه آلان روما ، جمهوریت و ایمراطورلق دورلرنده حرب و اختلاللر اینجده بوغوشمش و مملکتده علمی حرکتلره مع التأسف هیچده اهمیت ویرلماشدر . روماده یالکنز ملت مجلسنک ، جمهوریتک سناتونک قانونلری خلقده قوی بردومو قراتلق دوینغوسنی یشآمش صنایعک ، معارفک قدرت تکاملی یونانیلرک آنارندن اتحال ایدلمکن باشقه رسویه کچمه ماشدر . رومانک فکریات ساحه سنده تکملات علم و عرفانده متبارز برهویت تاریخیه سی کورده میورزه چیچرون کی خطیب [مارکوس] [پروتوس] کی متخاللر پیدا اولمشدر . ترقی به مظهر اولان یکانه علم شعبه سی علم حقوقه منحصردر . رومالیلرک ایلمک کتبخانه سی میلاددن [۱۶۷]

سنة مقدم ماكدونيادن كتيبردكلى كتبخانه ايدى . [۱۳۳] مازالذكر برغمهده [۸۶] سنهسند. آتسهده بولنان كتبخانه لرى كاملاً رومايه نقل ايتملردى. ايمپراطور قسطنطينك زماننده ايسه بيزانسنده [۳۵۵] تاريخ ميلاديسنده ابروجه بر كتبخانه تاسيس ايدلمشدر . ايمپراطورلق دورنده [هار-ديانوس] كزمان حكومتنده اجرا ايتديكى بويوك سياحتلر ائناسنده آتسه جوارنده ابروجه انشا ايتدردىكى بر شهرده برده كتبخانه وجوده كتيرمش بعده ايكي شهرك آرهسنه بر طاق ظفر انشا ايتدیره رك آتسه طرفنده كي يوزينه [تهزه وسك شهرى بورادهدر] عباره لرينى نقش ايتدیرمشدر . [قوم] شهرى زنگينلردن كنج [پيلنوس]

— بر كوكل خاطره سى —

بر زمان روحده امل ييلديزى بهارك « ازل نشه سى واردى .. » عشقكله نهايت بر آجى صبرى ، نشه سى بوسوكتر هجرانه واردى ..

حياتم باغلاندى بو سرگذشته ؛ دريدر دولاشوب عمرمدن بزدم . ياقبى حسنكدن بوكون بن ايشته قلبهده سونه ين بر علو سزدم ..

بر اسير اولالى بو حزين درده روحى عشقك خسرانى ياقدى ، آكلادم سوبكم حقلبك سنده هر كوزمل ، قلبهده برايز براقدى .

۱۷-۴-۴۴۰ طبرمورى

مسقط رأسنده ينه بويله بويوك بر كتبخانه ايله مدرسه [سهرس] نامنده بر معبود انشا ايتدیرمشدى . ينه انطونه نلردن برنجى ايمپراطور [طرايان] [۹۸ - ۱۱۷] عجائب سبعة طله بكمزمين مشهور [فورولى ، قاپنوليون ، كريناليس] تپه لرى آرهسنده ايكوز متره كنيشلكنده خضر ايديلوب [۲۸۰.۰۰۰] متره مكعبى بر قالد رازق آجيلان او بويوك ميدانه طاق ظفر ، كندينك ات اوزرنده هيكلى ، تجارلره مخصوص لونهلر ، بر معبود ، طرايان ستونى ايله جسم بر كتبخانه ياديرمشدر . روماده مشهور [قاراقاللا] حاملر ، زواز ايجون استراحته مخصوص محللر غايته معتنا ژيماز و مصاحبه سالونلر و صحاب مطالعه ايجون ابروجه كتبخانه لرى انشا ايتدیرمشدر .

ايرانيلرك ايسه مغازلرده مدفون بولنان اثرلردن اله ايديله بيلانلره نظر آ اونلردهده بو خصوصه اهميت عطف ايتلمشدر .

حريستانلغك ظهورندن صكره خاقى استيلا ايدن تعصب او بت پرست اقوامك ميدانه كتيردىكلرى كتبخانه لرى سد ايتمش علوم و فنون تيمش ؛ علما ايسه زندانلرده زنجير

بند ایدلمشدر . بشرک ترقی و هرفانه قارشی کایسانک وضع ایتدیکی استبداد ، درین جهاتلر بتون انسانیتک روحی صاران ظلمک شدتی ایچنده یوکسلن علولری هر طرفه اورکوتمشدی . قرون وسطی ده انسانیتک لمعه امیددی سونمش تجدد معارف نامنه بر شیر قالمشدی . عصر لرجه عالم بوفلاکتک اوکنده ایکله مشدر . انجق او عصرده اسلام دنیاسنک بتون اطرافی نور شعشه داری ایله تنویر ایتیمی مصر ، بغداد ، شام ، قرطبه ، طلیطله کبی مدنیتک مرکز لری اولان معمور مدینه لرده ، علمک هرفاک فنونک فیضیله بیکرله علما ، حکما ، یئشدر بیوردی . مدینه لر هر در لوفونده راسخ عالملر و بهر دار متخصصلرک مقری ایدی . مدنیتک اک یوکسک قابلیت و کانی احرازه موفق اولان اسلام علامه لرینک تألیف ایتدیکلری اثرلر استساخ ایدیلرک الدن اله شهردن شهره انتقال ایدیور . جیلان دریمی قاش و امثالی شیر یازیلر ق بیکرله مدونات وجوده کتیر بیوردی . [ابو عمر و ابن العلاء] [خصص] [حماء] [ابو عبیده] نک خانه لری طاوانلرینه قدر کتابلرله دولمشدی . دولت امویه نک عمومی کتبخانه لرینی کوره میورسه قده افاضل علمانک بر چوق خصوصی کتبخانه لری معلوم زدر . دولت عباسیه نک تأسیسیله اجانبک کیتدکجه زیاده لشن اختلاطی جوار اقوامک بر چوق صناعی و فکری مؤسسه لر یله تموایدن سلطنت عباسیه شایان حیرت بر اثر تکامل و ترقی کوسرتمشدر . عباسیلرک بغدادده تأسیس ایتدیکلری و [بیت الحکمه] نامنی و یردیکلری او معظم کتبخانه ده یونانی ، سریانی ، هندی ، قبطی لسانلرندن عربجه به ترجمه اولان بر چوق کتابلر طویلانمش و بالاخره مأمونک غیرتیه علوم مدونه نک ترجمه هیئتلری واسطه سیله هوب لساننه نقل ایدلمشدر . خلیفه مشارالیه ک کتاب جمعنده کی مراقی خلقجه شیوع بولسی اوزرینه یوزلرله بیکرله اثر جمع اولنر ق مذکور کتبخانه به وضع اولمشدر .

کتبخانه نک برمدیری واردی . [صاحب بیت الحکمه] نامنی الان بوذات عربلرله قارشی عداوتیه شهرت الان [سهل بن هرون] اسمنده بر ایرانی ایدی . ده اصکره بغدادده [بیت الحکمه] طرزنده بر طاقم کتبخانه لر تأسیس ایله دیلر آل بویه دن [بهاء الدوله] نک وزیر [سابور بن اردشیر] طرفدن [۳۸۱] تار بختده بغدادده ینه بویه بر کتبخانه میدانه کتیرلمشدر کتبخانه لر ایچون [۶۲۲] ده وفات ایدن خلفای عباسیه دن [ناصر بن مستفی] ده بک مهم همت صرف ایدن ملوکدندر . اخیراً عباسی خلیفه لرندن اولان [مستعفی بالله] ایسه هر دورلو اداری قابلیتدن محروم ، علوم وقوندن هیچ خبردار اولیان بر مقبون اولدیضدن بالنتیجه بشیوز سکز سنه دوام ایدن خلافت عباسیه قرین زوال اولدی . وزیر مؤبدالدین

علمی نك اخانی یوزندن مغول حدمدار لرینه کیزلی مکتوبلرله بغداد اوزرینه یورو ملرینی توضیه ایتمش و عاقبت [هلاکو] اناطولی ؛ ارمنستانده کی بتون سردار لرینه مدینت و انسانیتک سنه لرجه حرماک عصمت و شهاقتی اولان بغداد شهرینه دوغرو بیکرله و حشیلردن مرکب انسان سوردولرله آقوب کلش و هلاکو نك قوماندانی [باتو] شهرینی محاصره به المشدی . موغوللر دجله قانالردن برینی بیقارق اسلاملردن برچوغنی صورل ایچنده بوغمشلردی . اخیراً هلاکو نك و رودی ایسه اورتلانی احاطه ایدن ولوله دهشت ایله بوتون بوتون علولندیرمش زاد و زخیره نك ختامیله بیتاب قان خلق ، صوگ فداکارلانی ابراز ایتمکدن کیرودور میور ایسه ده بییقیق سوردلردن هجوم ایدن موغوللر شهری آتشلر ایچنده براقشلردی . آرتق بوتون سرایلر ، جامعلر ، یانیور سو قانلر قان آتشی ایچنده قالمشدی .

بغدادک مخازن علم و معارفی اولان اوزنکین یوز بیکرله جلد قیمتدار کتابلریغما ایدیلور ، محصول فکر بشر اولان او کتبخانه لری علولر صارمش یاقیلوردی . دجله نهرینه دو کولان کتابلردن کو پر یلر تشکیل اولدی و یازیلر هفته لرجه اونهر جریانی سیاهلره بویادی . هلاکو اوردوسی ایسه او معمور مدینه لری خرابه لره ، ویرانه لره چورمشدی . او شهر لرک جلوه کاه اولدینی های هوی حیاتدن نه برسس ونده بر نفس قالمشدی . هلقمی دنیلان الحاق اک صوگ وظیفه خانانه سنی ا کال ایتمک ایچون مستعصم باللهی بتون اولاد و اقاریله هلاکو به تسلیم ایدرک عصر لرجه شرقک سمای عظمتنده شعشعه پیرای دهشت اولان او قوجه دولت اسلامیه نك بیقیلماسنه ، بتون منشورات مدینه و علمیه سیله محو اولماسنه سبب اولمشدر . اسلام عالمی ، اوغرادینی بوفلاکت سببیله سنه لرجه کرک علمده و کرک صناعاتده کیرو قالمش و کندینی طوبیلایه مامشدر . غربده کی مدینت اسلامیه ده اسپانیوللر طرفندن عین مصیبت کرفتار اولمشدر . اندلسده کتبخانه لره و یریلان اهمیت و بو خصوصده پک یوکسک فداکارلر اختیار ایدن بیکرله ذوات تاریخک محتشم سینه سنده یاشایور .

[۳۵۰] سنه هجریه سنده مسند نشین سلطنت اولان [حکم بن ناصر] مأمونک اطوار معارف پروراسنی کیروده براقه جق درجده غیرتلر کو سترمشدر . حمایه و نشر علومده ابراز سخا ایله ذوق آلان بو محب حکمت امیر مخلصات آ ناردن اولان [کتاب الاغانی] مؤلفنه بیک دینار احسان ایتمش و فقهای مالکیه دن [ابوبکر ابهری] به عین معامله یی ایضا ایتمشدر . قرطبه سراینک سالونلرینه وضع ایدیلان بو یوز بیکرله آثار قیمتدار علومک ترقیسی ایچون که عزیز حسلری تمیه ایتمش و بوکون جهانک حیرت لره سیر ایتدیکی

او اسلام دیارینک عظمتلی مدینتک میدانه کلسنه واسطه اولمشدر . کتابلرک حاوی اولدینی موضوعلر اوزرینه فهرستلر ترتیب ایدلمش ابن خلدونک روایت نظرأ [۴۰۰,۰۰۰] جلد کتاب جمع اولمشدر . قرطبه کی برچوق اعظم ورجال طرفلرندن دیگر شهرلردهه عین وجهله کتبخانهلر تأسیس ایدلمش و غرناطهده یمش دانه عمومی کتبخانه موجود اولدینی اکلالمشدر . [۵۳۴] شرقده صلیبیون سفرلرینک غلیانه کنتریدیکی تعصب دینی حسینله اسپانیادهکی خرسیتانلر ، مسلمانلر علمنه لاینتقطع سفرلر اجرا ایدیوردی ، اسپانیا قرالربنه اوروپانک هر طرفندن امداد کلور بوکا مقابل اسلام حکومتلری نفاق و شقاقک الیم دالغعلری ایچنده فلا کندن فلا کته سوروکلنوردی قاتیلیا قرالی بوچنجی [فردیناند] قرطبه شهرینی ضبط ایتدی [۶۳۳] . درتیوز سنهدن زیاده حکومت اسلامییه پایتخت اولان بوشهر معمورهدهکی قصرلر ، کتبخانهلر ، سرایلر ، مدینه - الزهرا کی ابدات آثار خصومت سائقهسیله متعصب اسپانیوللر طرفندن هب تخریب ایدلدی بشریت عالمده اک مظم تاریخی دورلر ابه معین ومستقل حیاتی شرطلر خلق ایدن واک فیاض مدنی ، اجتماعی بنیهلریه قاهر برحیات تاریخیه ابداع ایدن اسلام مدینتی اوغرادینی ایکی عظیم مصیبتلرله دلخون اولمش و بو مدهش خرایبتلردنصکره بلتی دوزلده مامشدر . اسلام عرفانک ، اسلام دهاسنک معروض اولدینی بوفلا کت تاریخیه نک بوکون بیله بتون اسلام عالمک قلبی صیرلتمقدن برآن خالی قالدینی یوقدر ، او انفاضلر اوزربنده اوتهن بابقوشلرک منحوس سسلری ، تاریخک اعماقنده کومولان اوحداتات صرصر دهشته همان کورلریمزک اوکنده دوران ایتمکه مهیا بولتمقدهدر . بونلر هیچ شههسز عباس واندلس مدینتلریدر .

مصر کتبخانهلری ایچون ملوک فاطمییه طرفندن بو اوغورده شایان تقدیر خدمتلر صرف اولمش ، برچوق علمانک اولرلی طوبولانلررق [عزیزباللهک] بغداددهکی بیت الحکمه سنه مقابل [خزانه الکتاب] نامندهکی بویوک کتبخانهیه تأسیس اولمشدر .

بو کتبخانه نک احتوا ایتدیکی کتاب عددینی مؤرخلر [۱,۶۰۰,۰۰۰] قید ایدیورلر عزیزبالله مذکور کتبخانهیه [۳۹۰] سنه سنده وفات ایدن کاتب [ابو الحسنی الشاشقی] نی مدیر تعین اتمش و کتبخانهلری دائماً کزره ، ترقیاتی ایچونده غیرتدن هیچ کیرو دورمازدی . نرومالیلر زماننده اسکندریه ، کتبخانهسی نصل تخریب اولندیسه بو کتبخانهلرده برچوق ذفنه سرزده ظهور اولان اختلاللر وعصیانلرک توایدی یوزندن محو و خراب اولمش

چولاره قدر کتبخانه لرك احتوا ایتدیکی اوقیتمدار اثر لر داغلمش حتی بونلردن حاصل اولان ییغنلره خلق کتاب تبه لری عنوانی ویرمشدر. التنجی عصرده (صلاح الدین ابوبی) بونلری طوبیایوب [۱۲۰۰۰۰] جلدده بالغ اولان بو متروك اثر لر قاضی فاضل مشهور [ابوعلی عبدالرحیم بیسانی] یه هدیه ایدلسنی امر بیورمشدر [۳۹۵] ده مصرده [دارالحکمة] نامیله بر کتبخانه ده تأسیس ایدلمش (حاکم بامرالله) ک برچوق حافظ وناظر تعیینیله وجوده کتیردیکی بو کتبخانه ، اودورک الك معظم مؤسسات علمییه سندن عد ایدلمشدر شام کتبخانه لری ده هرفان اسلامی تمثیل ایدمک قدر یوکسک بر قیمت کوسترمشدر . دولت فاطمیله دورنده طربلس شامده (۵۰۲) سنه هجریه سنده صلیونک یاقدقلری (۳,۰۰۰,۰۰۹) جلد کتابی اهرام علمیسنده طاشیان کتبخانه شام ایله مشهور جهان اولان سوریه قطعهنسنده (نورالدین زنگی) طرفندن (خزائن نوریه) عنوانیله غایتله جسیم بر کتبخانه دیکر وجوده کتیریلرک شام سنه لرجه تشتکان علم و معارفه مرکز تتبع اولمشدر بلاد فارسده یاقوت هموی برچوق کتبخانه لر بولندیغنی و بونلرک دروننده ایسه یوزبیکهرجه جلد آثار کوردیکنی نقل ایدیور . « مابعدی وار » بالخی زاده

طاهر عربمی

تاریخی :

اورتا آسیاده تورکمن

تورکمنک دینی

تورکمنک توره جیلگیله مسلمانلق آره سنده اولدجه بر اویقولق واردی . بونکله برابر تورکمنک محافظه کار روحی « بو بوچیک » ی نسخ و ابطال ایده مزدی . ایستر ایسته من « عکس العمل Réaction » یاپاقدی . بو صورتله مدرسه یه انطباق ایدن تورکمنلره ، عکس العمل حرکتی شعورسز بر صورتده دوین خلق و اونلره اوک ، ایاق اولانلر آراسنده مجادله بر مذهب مجادله سی حالنده تجلی ایتدی . امام ماتریدی ونسفی کی طالمرکتاب وسنت تفسیری مسئله سنده ، تأویل کلام ، ی ده کفردن بر جزؤ عد ایدیورلردی . اونلره کوره قرآن کریمک آنجاق استعاری بعض نقطه لرینی تفسیر قابلدی . یوقسه ظاهری معناری معین بر نقطه نظره کوره تأویل و تفسیر ایتک دوزرو دکلدی . ایشته سمرقندلی ، بخشلی ،

غزل

- شرف کاظمه -

فارغ جان اولمشز کیم طالب جانانه یز!

سرتسر سرمست عشقز ، عاشق مستانه یز!..

ای بزی بیگانه سودا صانان! گور حالز :
عشقه می بيلم که هیات عقله می بیگانه یز?..صونه آرتیق جام می که ساقیا مست اولمشز
باده عشقیله دولدق ، کندیمز بیانه یز!..ای کوزهل! رخساریکی بزدن نهان ایتمک نیچین?
بزکه قاب حسنگه سوزان اولان پروانه یز!..

سرتسر یغمايه ویردک عقل واذعان قیدینی!

ای (جیل) زنجیر زلفه بند اولان دیوانه یز!..

عجیل رافت

طاشکندلی عالم لک قارشیسنده واسع
و فیضلی بر علم، اسکی شامان (قام؟) لک
دوامی حالنده تشکل ایدیور .
و مسلمان Fomalit سنی آلدقن
صو کرا (تکیه) اسمیله دین
و سیاستده بویوک بر موقع قازا-
نیوردی . پک ای بیلپورز که تورکنلر
اسکیدن بری بویوک دین آدملرینه
(آتا، آده) ویا (ابا) دیورلر .
مسلمانلغک ایلك انتشار زمانلرنده
باب فرغانی ، شهرتی قازانمشدی .
« نفحات الانس » ایله « رشحات
عین الحیات » ده بودوره هاند پک
چوق اولیا و دین آداملری راست-
لامق قابلدیر . رشحاتک قیدینه نظر آ

اویغورجه ده «آتا» تعیری «تورکنجه ده بابادر» اورخون کتابلرنده بابا تعیرینه راستلامیورز .
دائماً بومقامده «آتا» قوللانیلور . لاکین بعض اویغورجه اثرلره باب و بابا تعیرلرینک دینی
آدام معناسه قوللانیلمسی صورادن عمومیهلشدیکی نتیجه سنی و بره بیلیر . رشحاته کوره بویکی
تعیرسیانا قوللانیلابیلیر . خواجه احمدیسوی به « احمد آتا » ده دیورلر . بونک خواجه سی ،
« بابا ارسلان » اسمنده برتورکن و لیبسی در . اوغوز نامه به کوره ایلك مسلمان اولان
تورکن پادشاهی نك زماننده آده قورقوت = دده قورقوت ، آدی برولی واردی . یسوتنک
خلیفه لرندن « حکیم آتا » (سلیمان آتا) شهوردی . خواجه احمدک عنوانی ده اسکی
تورکجه در . اویغورلره مسلمانلقدن اول ، بر (قارا خوجا) شهری وار خواجه احمد یسوی
بوعنوانی او اصلدن کلن بوئون طریفته ویردی اوغوزک مشاوری (خواجه) عنوانی
ایدی . (آنا به کلنجه بوکلده آتقدن آتیلمش معناسه در . (اتام کوک - آ نام بر) تعیرنده
اولدینی کی قوللانیله جق اولورسه (آتام = آدام) آراحنده کی مناسبت کورولور . معلومه در که
حضرت آدم ده کوکدن آتیلمش ، جتدن طرد ایدیلشدر . آنادولو کویلرینک ، بعضیلرنده

نزالک قبری

بر طاشله قاباغش اوی ، بر سروی باشنده ،
دوشمش قارا طوپراقله اون آلتی باشنده .
آغلار دوروم اسنی کوردکجه طاشنده ،
آقشام کونک آیدینلی انکینده باتارکن .

مایوس کوروروم هرکیجه رؤیامده نهالی ،
طوپراقلک آلتنده پریشان کبی حالی .
بیهوده دیور ایسته مه بر امر محالی :
قوشماز سکا بر سوکیلی قبرنده یانارکن ..

- ایوب مرزاقلری - بحیرت رشری

آنا برینه «آبا» دیر لر ، تورکجه ده «ب»
ایله «و» ک چوق دفعه بر بری مقامن
قوالانیدینی نظره آلینیرسه بونی «آوا»
شکلنده ده اوقومق قابلدیر. اومق دوشمک
معناسته کلیر. بورادن «آوا» پی «péclrué»
مقابلی اولارق چیقارمق دوغرو اولور.
حاصلی «آدم - حوا» گله لرینک ماده
اصلیه اعتبارپه سامی لسانلرله هیچ بر
علاقه سی بولمامسنه مقابل، تورکک (آنام-
آدام «حوا») قوزموغونیسيله نه درجه ده
مناسبتدار اولدینی آکلاشیلور. ثانیاً ک
اسکی عبرانی وسامی عقایدنده بو قوز -
موغونی نك موقعی یوقدر . بونی آنجق

«شومیر» [۱] لرك مملکتندن فلسطینه مهاجرت ایدن حضرت ابراهیم دن صوکر کوربیوروز .
تورکمنک «توره» سیله «تورات» آراسنده کوروله ن مناسبت ده بومسئله ایله علاقه داردره
ثالثاً : سامی قوملر بو قوزموغونی بی بنسه مکه برابرانی کندی روحلرینه اوبدورمشلردره
عرب ، «حوا» پی آدمک قابورغوسندن چیقارمش و آدمک وصایتنه ویرمشدر . عربده
قادینک دون و ناقص موقعی بونتیجه بی حصوله کتیرمشدره . ایشته تورکن طریقتنک استناد
نقطه سی تورکمنک بواک اسکی و صاف قوزموغونیس بی ایدی . دینه بیلیرکه (طریقت) فقهله
عرفک ، ایکی بویوک عالمک بربرینه اویماسی و آهنگینی بولماسیدر . ایشته اصل بوندن
دولایی درکه خلقک آراسنده اوقادار قولایلقله یرلشمش و هیچ برجبری قوته مراجعت
ایتمدن ، حتی چوق دفعه ده ، دائمی جبری تضیققر آلتنده یاشایارق ملتک وجداننده کولک
طوتغنه موفق اولمشدر [۲] . تورکن عرفی نه در ، بیلوروز . بونتیجه بی واریلمک ایچین

[۱] شومیرلر ، وقتله آثورستان ، یعنی بغداد ولایتی ایله موصل حوالیسندن ساکن بر
تورک قومی در .

[۲] طریقت وحدتچی و جهانشمول برسیسته مدر . لاکین بومبداء طریقتلرک قومی و ملی منشأزه
کوره تقسینه مانع دکلدیر . چونکه هر ملی دینک ده کندیسنه مخصوص بر قوزموغونیس بی عالم شمول
برسیسته می واردرکه دنیایی او چرچیوه داخلنده کوروروز .

اسلام فقههك اساسلرینی کورمك ایجاب ایدر . اورتا آسیاده (قیرغیز - تورکمنلر) طرفندن یاپیلان و (اویراتلر مجتمعه سی یاساخی) دییه مشهور اولان قانون تورک توره لرندن بوکونه قادار اک بارز اولارق یاشایانی در . صوکرادن بونی قالموقلرده قوللانیدینی ایچین قالموقلر قانونی دییه طاینمشدر . مع مافییه بوتشکیلات اوغوز توره سندن برچوق نقطه لرده آیریلیر . فقههك اساسلرینه کلنجه : خلفای راشدین زمانندن اعتباراً کئیشله بهرک دوت قاعده یه قادار چقمشدر .

برنجیسی ، « کتاب » یعنی قرآن کریمدر . بوتون فقه حکملرینه تک تمیل طاشی جناب حقه سوزی دیمک اولان قرآن در .

ایکنجی سی (سنت) یعنی احادیث نبویه در . « نص » ک اساسلرینی حدیشلر آتام و تفسیر ایدر . اوچونجی سی (اجماع امت) ؛ دوردنجی سی (قیاس فقهی) در . (نص) کتاب وسنته عائددی . (عرف) ایسه (اجماع) ایله تحق ایدر . نصک امر ایتدیکی واجب ، نهی ایتدیکی حرامدر . عرفک ایسه امر ایتدیکی معروف ، نهی ایتدیکی منکردره . هجرتک ۱۵۰ - ۲۴۰ سنه لری آراسنده ، او وقته قادار پک چوق مناقشه لر ، و خارجی شیعه ، معتزله حرکتلریله صارصیلمش اولان « اجماع » و « نص » مسئله سی دورت بویوک امام طرفندن تثبیت ایدیلدی . امام اعظم (ابو حنیفه) امام شافعی ، امام مالکی ، امام حنبلی اک قطعی شکلده فقهک اساسلرینی و عمده لری قویارق باب اجتهادی قابایلیر . ایچلرندن عجم اولان « امام اعظم » ک عقیده سی اک ثابت و فوزموله ر ، تورک اولان امام شافعی نك کی ایسه اک فضلله انکشافه مساعددی .

آرتیق زهدی تشکیلات داخلنده ، هیچ بر صورتله Formalité اوزرنده مناقشه یاقق ، یاخود دورت مکتبی بربرینه قاریشدیرمق ممکن اولمایاچقدی . بو صورتله ، تام معناسیله (ناب . rigide) برحیات منظومه سی میدانه کلش اولوبوردی . شرعه کی بو (قابیلیق) ک نره دن کلدیکنی بیلپورز .

ایرانی [عباسی] دولت تشکیلاتی ، و امتزاجمز ایکیلیکچی [حرم - سلاملق] برحیات منظومه سی (حسن و قبح) مسئله سی فقهک اک مهم تملی حاله قویمشدر . توزکاک ایکیلکچیلکیله ، عجمک کی آراسنده غایت جانلی و آشکار بفرق واردی . اوده تورکمنده بو ایکیلکک بر آهنگ و بر ازدواج وجوده کتیرمیسی ، ایرانده ایسه (ازلی بر مجساده

(Lutte uniuerselle) حالده تجلی ایتمه سنبده ایدی . یعنی تورکن ، قادینبه ارککل برلشمه سندن دوغان حیاتک سیرینی بولمش و حرمله سلامتی بربرندن آیرمشدی .
صوفراده خاقانک قارشیسنده خاؤن اوطورور ؛ (بویوروق) لره خاقانه خاتونک
اسمی بر آزاده کچردی [اورخون کتابه لری - أ. - شاران - استانیلاس ژولین - ابن
بطوطه سیاحتنامه سی .] حالبوکه ، اولاً - اسکی ایران « حرم ، حیاتک اُک آیزد ایدیجی
Casactesistique مثالی در . پدر شاهی دولت تشکیلاتنک اک بارز خطلرینی طاشیر .
ثانیاً - ایرانک دینی نام معناسیله (ثابت Rigide) بر دین در . یالکز تورمه جیلک اوزرینه
استناد ایدن ، واجتماعی انکشافک آنهکی بولامایان بر دینک ایشته بوندن دولایی درکه
اسکی ایرانده بر جوق دفعه لر دینی انقلابلرک ، وغایت قانلی ، لاکین عقیم اجتماعی
Bouleusement لرک دوغمانه میدان آچلمشدر . تورکمئورده ایسه دین ، حیاتک بر
آنهکی اولدینی واجتماعی انکشافک سیرینی تعقیب ایتدیکی ایچین Souple بر دین در .
ایشته علی العموم فلسفه سیستملرنده ده راستلانان بو آیریلنی ، خاصةً ایکی دینک
آراسنده کی فرقهده بولوق قابلدلر . معلومدرکه فلسفه سیستملری « clos » ویا « Aclos »
اولماسی نقطه سندن ایکی اساسلی قوله آریلابیلیر . Systemes حیاته « نهاسیتلی -
Fini » بر حدود چیزه رک (شکل Forme) . استناد ایدر . و آرتیق کونش آلتنده
سویله نه مش هیچ بر سوزک قالمادیغنه ، قانع بولونوردی . بوکا قارشی آچیق سیستمه ملرده
ایسه عالم « نهاسیتسز - inbini » اولوب ، شکله دکل ، « حرکت Monrsnent » . استناد
ایدر ؛ و ده پک چوق شیلرده سویله نه بیله چکنه قانع بولونوردی . تشکیم « اسقولاستیق »
فلسفه نك قابالیغنه قارشی « رونه سانس » فلسفه سی اک قوتلی برعکس العمل او یاندرمشدی .
ایشته ، عینله « ایران ، دینله ، تورک » دینی آراسنده ده - اجتماعی تشکملرندن دولایی -
بو طرزده بر آریلنک بولندیغنی کورمک قابلدلر . « باب اجتهاد » ک قابالی اولماسی همهن
بر جوق مذهب مجادله لرینه قابو آچدینی قدر . ابن تیمیه [یدنجی عصر] و بدرالدین
سبای کی آثارشیسست طالملرکده نظریه لرینه ، بوتون علملهدارلغنه رغماً ، منفی جهندن
رواج ویرردی . مسئله نك وخیم نتیجه لرینی کورهن بر جوق فقه عللری باب اجتهادک
آچیلماسی لهنده بولونمشلر سه ده بو سوزلرینی هیچ بر زمان « فعل » حالنه قویاماشلر در .
یونک سببی مسئله نك ماهیتی « تشخیص » ایده مه مکده آرا ملی در . فقه عللرینک شرعک
اساسه او یمایان بویوک مسئله یی نه به حمل ایتدکلرینی شوسطرلردن آکلابیلیرز :

«... و شریعت اسلامیہ کی اجتہادہ بویوک بر اہمیت ویردن بر شریعتہ۔ باب اجتہادک انسدادینہ دائر بر دلیل شرعی نك وجودی غیر متصور بولوندینی خالدہ چین شریعتہ موجود اولان انسداد باب اجتہاد عقیدہ سی ہر نصلسہ اہل اسلام آراسنہ صوقولمش و هیچ بر اساس شرعیہ مستند اولمایان بر فکر سقیم عالم اسلام اوزرنده مششوم بر تاثیر حاصل ایلمشدر ..» [محمود اسمد افندی . تاریخ علم حقوق . ص : ۲۳۲]

فی الحقیقہ چیندہدہ [ایمپراطورک حکمی ایلمہ دخی یکی دن هیچ حکم ویریلہ میہ جکمی] شکلندہ بر قاعدہ کلیہ واردر . لا کین ہونک ایضاحی پک بسیطدر . ایراندہ دینک (نابت rigibe) لکی ہانکی سیلردن کلیورسہ شہہ سزگہ چیندہدہ عینی سیلردن در . یالکزیاشک اک آجیناجق نقطہ سی (ہر ناصیلہ ..) عبارہ سی در . بلکہ ہوتون مذہب مسئلہ لرینک محراق اولہ ییلہ جک اولان ، بویلہ بر نقطہ یی (ہر ناصیلہ) ایلمہ ایضاح کافی دکلدر .

علمی ضیا

یتیمہ دی

آنہمک اولومی

— ۱ —

باہامک قبرینی زیارتہ کیتمش ایدم . یاریم ساعت قادر مزارک لوش ورطوبتلی سرویلری آرہ سندہ بولنہدن معنویتہ درین بر خزن و سکوت دولمشدی . دطامی پتیردم ؛ تیتہ من دودانلری تازہ ، مبارک طاشنک اوستنہ قویارق اوپدم . تاقلبمدن فیشقیریورمش کی اینجہ بر صیزی ایلمہ کوزلمہ کلن یاشلر قبرک یشیلکلری اوستنہ داملا یوردی . قلبمدہ بریکمش گناہلر کوزلمدن ذوکولیور کبیدی . آغلادقہ معنویتہدہ بر خفیفک حس ایدیوردم . دقیقہلر کچدیکہ او قدر دوزغونلاشیور ، ہر شیدن او قدر آیرلییوردم کہ آرتق بوگون فناہ آرقہ می دونمش کوزلمک اوکنہ آچیلان معنوی بر جہانک وجد تماشای ایچندہ قالیوردم . یواش یواش ہر شیتی سیندیرن اومدہش سکوت آلتندہ او قدر جہہ سز قالمش ایدم کہ طویراق اوستندہ بر ایلمش بر اولوکی وارلقندن بر شی حس ایدہ می یوردم .

باشایانلرک فانی آلامنہ بدل اولورک مؤبد ماتنی طوقان بو سرویلری دولدیران ایضزلقدن قورقوبوردیم ؛ فقط قلبم چارہمایوردی . ہر شیتی جوابیز بر اقان اولورک بو متحکم سکوتی نی آزیور ، بونالتیوردی ؛ فقط کیم بو الہی شعری دیکلہ بویدہ غعی اولمامش نہایت بنده ہوتون یاشایانلر کی مجزمک ایلمہ آغلایور ، ہر شیتی ایچیتیمکدن چکینیوردم .

بو سرویلر دیازینک آقشاملری نہ خزیندی یارنی ! قراکلی بوزارہ قدر محترز و حرمتکار کیریور ؛ دیمک اولورلر بزدن دہا حساسدی . حضورلرندہ قلبلر مزارک اک کیزلی نقطہ لرینی کوریورلر مش

كې كىناھىزى يالانسىز ، رياسىز اعتراف ايدرز ، ديمك ، اونلرك كوزلىرى بزمكىلرندن دھا چوق نافذ . آره لۇندە كوزلر سسلرلە اولرى ايغىننەمك ايچون يواش يواش قونوشورلر ، دعا ايدرلر ؛ اوحالەدە ، اولولۇ صاغىر دكل ھې بزلرى دىكلەپورلر . آھ ! اونلر نە بويوك حقيقتلرى افشا ايدرلر ؛ سكوت اونلرك لسانى دكلھى ؟ اونلرە دىلسىز دىيەمەيز .

آقشاملرى بو نوش ابدىت ديارنە كىدىكىز ، اورالزى ايغە بر دومان صارازكن مچول بر بردن سانكە سكوت نىمان ايدىيور وداغىليورمىش كې درين بر اوغولتو حس ايدرسكز . بو كيمك نغى ؟ كردياد ارواحى آندىران بو اوغولتو نەدر ؟ رحمت الھىمى ترسب ايدىيور ؟ عجاروخلرى عبادت ايدىيور ؟ يوقسە اولولر حسرتزده لىغى آكييورلر ؟ شھەسز اورالرى اللھك قوللرئىنە اك چىلغىن برمزليدر ؛ اوحالەدە اوللك فوق البشر اولق دكليدر ؟ بوكون ، بورطوبتى بياض مرمرك اوكندە بئدە اعترافاتدە بوئدم ، دعالر ايتدم . آيرليركن قلبمدە برحضور ، معنوتدە برسرينك واردى . ايچمە غفو اولنديغى حس ايتدىن روحانى برسوينچ دولمشدى . روحم ھنوز جسمە كيرمىش قدر لىكەسز وجرمسزدى . آدىلمىمى آتاركن معنوتدەكى تىزلىككن نە قدر مسترخ ايدم . بوكتاھسز قلبلە خستە آتنەك باشى اوچنە كىتمك ، اورادە بابامك روحايتندن كىتبردىكم صافىتلە اللھمە دعالر ايتك ايستەيوردم .

كوزلىرى يره ايكدم ؛ قولالغرى يالطومك ياقەسىلە اورتەرك اللرم جىبىدە يورويوردوم . معنوتى سىرە دالمش كې دالغىن ايدم ؛ بردن يموشاق بر شى قولە چارپىدى . صارصىلەر ق باشى چويروب باقتم : بو ، قولندەنى كىچى بكا كوسترمك ايستەين انتقاجو برقادىندى ؛ كوزلرئندە مظفرىتنك خندەلرى ، پریشانلغىمك استىزلىرى واردى . عصمت و نزاھتە تىجاوز ايدن بوغدار متروكەنى بر آندە پارچەلامق ايچون موجودىتدە بويوك بر قوت حس ايتدم . قلبىدن سىياھ بر بلوط كې انسانلغك اك چىلغىن احقراسى بكدى ؛ برلظە اولكى قدسى دويغولرمك بوسوبتون محو اولسنە قلم دايانامايوردى . سانكە جىتدە سام اسيور ؛ سانكە جھنمك كىناھكار اولرى قابى قاپلايوردى . ققط ھىيات ! نەياھە بىليردم ؟ ھىچ ... ضمف عجز ابلە يالكرز آغلادم . جىتندن قوغواش ، حواسىندن جدا قالمش آدم كې آغلادم ... انسانلردن اوتانەرق اىزبە مەلەردن ، قويتو سواقلردن كچركن شھەسز قفس آرقەسىندن ھىچرىقلىرى دويانلر واردى .

صوك دفعە بر كرم دھا آكلادم ؛ حوانك بووقامز قىزلى آره سندنە آتنەمدن باشقە بى صاراجق مشفق ومرحمتلى برقاب يوقدى . برآن اول اونك تسلىتكار قويننە صىغىندى ايچون خىزلى خىزلى يورودم .

قويونى آچانلر صولوق چەرەلرى ، دولغون وايصلاق نظرلرلە اوزرمە آتيلديلر ؛ ھىبى بردن :
«صائم !... آتنەك اولدى» دييورلرى . ۱ كانونى ۲۳۵ صائم مسين

شیخ سهروردینک شخصیتی و سچیہ سی

سهروردی ظاهرده ناصل برآدم ایدی ، باطناً ناصل آدمدر ؟ عجبا شیخك شخصیتی و برآزده ایچ یوزنی مطالعه ایدہ بیلیمك ایچون نه کی و نائقه مالکتر ؟
اولا سویله یلم که ظاهری معناسنده شیخ فیلسوف ایدی . بونده اتفاق وار . آناری ده بوکاشاهددر . متبادیاً مشائیہ فیلسوفلرینه هجوم ایتمه سی و بر جوق بخنجرده خصوصی و شخصی فکرلر بیان ایتمه سی فلسفه ده کی قدرتی و وکسک بر فیلسوف اولدینی کویستر .
بونکله برابر او ، سیمیا کر ایدی و شہسز بر طاقم علوم غربیہ یه مطلع ایدی بوکون تنوم ایله مانیاتیزمه ایله حقه بازلق ایله ایضاح ایدیله بیلن شیرلی او ، زماننده وزمانه کوره ایچہ قاورامشدی .

برآزده سیمیا کر لکک قدیم معناسندن آکلاشیلا بیل « علم اسرار حروف » صنعته واقف ایدی چونکه آنارنده آرا صیرا حره ، کیانخوره ، « هورخش » کی مهم کلملری قوللانمقدن عبارتک آکلاشیلماسنه آروجه ظلمت ویره جک حرفلری دیزمکدن ذوق آلدینی کورولور . همده زماننده علم اسرار حروف موده حالنده ایدی نتکیم برآزصوکرآ شیخ محی الدین عربی بو علمه بیوک مقیاسده قیمت ویرمشدر .

کیم بیلیر بلکه ابن تیمه نك ادعا ایتمدیکی کبی سحرده ده اختصاصی واردی . [۱]
بوتون بونلره رغماً او یایغی برآدم دکلدی هرکسک توجهنی قازانمشدی قالب قیافته اهمیت ویرمدیکی حالده مجلسلرده ، سرایلرده اعتباری واردی . سوکر ابر طاقم حاللری ده واردی که

[۱] سهروردینک سحر بیلدیکنی ابن تیمه دن باشقه ادعا ایدن کیسه یه تصادف ایتمدم . معلومدرکه ابن تیمه بالمعوم فیلسوفلره حتی متکلمین و متصوفیه یه چوق معارضدر بوسیله سوزلری قید احتیاط ایله تلقی اولتور . اونک سهروردی ایله ابن سبعین حقتنده بوسکوردیکی آتش کین و نفرت شوسطرلرده واضحاً نمایندر : « لما کان السهرودی المقتول یطلب ان یرصر نیباً و کان قد جمع بین النظر والتأله و سلك نحواً من مسلك الباطنیة و جمع بین فلسفة الفرس و الیونان و عظم امر الانوار و قرب دین المجوس الاول و هی نسخه الباطنیة الایسمعیلیة و کان له ید فی السحر و السیمیا فقتله المسلمون علی الزندقه بحلب فی زمن صلاح الدین و كذلك ابن سبعین الذی جاء من المغرب الی مکة و کان یطلب ان یرصر نیباً و جدد غاحراء الذی نزل فیہ الوحی علی النبی صلی الله علیه و سلم ابتداءً و حکى عنه انه کان یقول لقد درب ابن آمنه حیث قال « لانی بعدی » و کان بارهائی الفسفة و فی تصوف المتفلسفة و ما یتعلق بذلك » [منہاج السنه

نظر منزه ایکنجی بر شخصیت خالنده چیقماسنه سبب اولیور. مع مافیله بوشخصیتده بزاونک
ینه ریاضت و برهیز کارلغنی کوربیوروز. نیتکم هفته ده بردفله اللی درهمی کجه مک شرطیله
طعام ایتمه سی بوتون شو اولکی مطالعه لک ویره جکی قناعنی الت اوست ایتمکده در .

عجباً ریاضته بو صورتله دوام ایتمه سی اولکی وضعیننی اورتمک و اوننی ترصین ایتمک ایچونمیدر؟
ایشته مشار الهک ایچ یوزینی ا کلامق ایچون تدقیق ایلمه سی اقتضا ایدن نقطه بودر .

« حکمة الاشراق » نامنده کی قیمتدار اثرنده شیخک بعضاً فربب فربب مطالعه لرینه
تصادف ایدیوروز: دیورکه « آذربایجانک شهرنده ایدم بر بازار محلنده غلبه لوق ایذک
عالم ملکوتی مشاهده به باشلادق. یالکز بن دکل او بازارده موجود بتون خلق بر ساعت
قدر کورک یوزنده آجیلان بو مثال عالمی سهوه سهوه مشاهده ایتمک ای انسانلر بویه بر
عالم اولدیغنده شبهه یوقدر بو عالمه یوکسه لم . « مذکور اثرینک دیگر بر محلنده ینه عینی
مآله اداره کلام ایدر ، عجم بلادندن شهرده عالم مثالی کوردیکنی و یاننده کیلره
اوزون مدت کوستردیکنی آکلادیر . کندیسنک بو عالم ایله علاقه دار اولدیغنی و بعضاً
اورادن الهام آلدیغنی سویله مه سی و سوکرا بر شمشک سرعته یله پارلدايان صدمه لرله بعضاً
سوز ایشیتدیکنی و بوسوزلر کندیسنه آنسزین و خلاف مأمول زمانلرده کلدیکنی قید
ایتمه سی مشار الهک افکارینی بر درجه به قدر میدانه چیقاراجق اماره لر در .

هیاکل انورده موضوع بحث ایتمیکی بر مکشفه ده « حضورده بر قومک صف صف
دزیلوب جمال الهی به حیرته منتظر اولدق لرینی « مشاهده ایتمیکی قید ایدر . ایشه
بونلر شیخک معنوی جهه سنک علامت لریدر .

حیات ظاهر یسنده شیخ ، فیلسوف ، سیمیا کر ، زاهد و ریاضتکاردر یعنی متضاد
شخصیتلر عرض ایدن بر موجوددر حیات باطنیسنده الهی ، معتقد ، و صوفی در . لکن
بوتون بونلر اونک باشقه امل پشنده یورودیکی حسنی و یره ن شیردر . خلاصه مشار الهک
حیات ظاهر یسی حقیقده همین بر شکل چیز یله مه دیکی کبی حیات باطنیه سی ایچون قطعی
بر سوز سسویانه من حسن ظن ایله حرکت ایتمک ایسته ینلر اوننی منلا جامی و شهر زوری

چ ۴ ص ۱۵۰] کوربیورکه ابن تیمه سهروردینک پیغمبر اولقی ایسته دیکنه و قدیم مجوسی دینه
باقین بریشی ایجاده قائلشدیغنه ذاهبدر عجم و یونان فلسفه سنی احاطه ایتمکدن سوکرا مجوسیلکک
نور وظلمت نظر په سنه اهمیت و بردیکنی و بونک باطنیه اساعیلده نک دیگر برشکل اولقی اوزرینه تلقی
ایدیله یله جکنی ایلری سوربیور . بونلر شیخ سهروردی حقیقده افراطکارانه حکم لر دن عد ایدلسلر
یله هر حکمده بر حقیقتک تنویرینه خدمت ایدمک نقطه لر بولنه چمندن اهمیتله نظر دفته آلمنه لایقدره .

کې ولی الله دن عد ایدرلر. احوال وحرکاته باقانلرایسه اونک بیوک دعوالر پشنده اولدیفنه قاندرلر. بونلر ابن تیمیه کې اونک زندیق اولدیفنه واسکی مجوسیلک کې یکه بر دین تأسیس ایتک فکرنده اولدیفنه قاندرلر سهروردینک « بکا ، قالح خاقی قورقوت دینه دعوت ایت دینلمه دیکه بن اولمیه حکم [۲] » مآلنده کی سوزی حقنده حسن ظن ایچون یول بر اقایور. عیجا شیخ بویه بر سوز سویله مشمیدر . بونی ابن تیمیه نك نقل ایتمه سنه باقارسه کنز بر آرز شبه ایدرسکنز و وثیقه آرامغه قالفارسکنز لکن شیخک بتون حیاتی بو سوزلره ایناندراجق وضعیتلر احداث ایتمشدر .

نیتکیم شهرزوری بکا موثوق بر خبر واصل اولدی: ابوالفتوح پیغمبردر دینلر واردی دیمشدی . شیخک معاصری اولان «صوان الحکمة» ذیلندن عینی مآلده روایتلر کورمشدک. کورولورکه شیخک سحیه و شخصیتی حقنده سوز سویله مک خلی کوجدر . مشارالیهک قتلی اسبابی ده شخصیتنده آراشدیر اچقدق واصل اولدیغمز نتیجه ینه عینی نتیجه در . بو مسئله یی ده ینه ایکی طرز تاقی به آیرمق ایجاب ایدر . بر قسمی اونک مفسد و شرعه مخالف بر آدم ، عینی زمانده بر دین ویا مسلک مخصوص مؤسسی اولمق اعتباریله بر غائله سیاسییه چیقارماسی ملحوظ غریب الطور بر آدم اولدیفنه قائل اولانلردر . صلاح الدین ایوبی اطرافنده طوپلانانلر و قاضی عیاض بو قسمده داخلدرلر و بونلر قناعتلریله حرکت ایتشلردر . وحق هر حالده اولدور وولمیدر . زیرا نفی ایدیه جک اولورسه هانکی ناحیه یه کیتسه اوراسنی افساد ایده جکدر ، ملنک سلامت ی بونک وجودینک ازاله سنده در فکرنی مدافعه ایتشلردر . دیکرلری ایسه او اولدو کدن سوکرا بیله ینه اونی قیلرلنده بیوتمشدر ، بعضاً کوکلره چیقارارق ابوالفتوح اولمه مشدر او سماویه عروج ایتمشدر دیمشدر و نهایت اونی قطب الاقطاب ویا سرتاج اولیا عد ایتشلردر .

مورخ شهرزوری بو ایکنجی قسمنددر . مومی ایسه سهروردی بی اک ای تدقیق ایدنلردن بری اولدیفنی ایچون شیخک سحیه و شخصیتی حقنده یازدیفنی سطرلری عیناً بورایه درج ایتکی موافق بولیورم و بو صورتله شیخک ظاهری و باطنی جهه لرینه داها یاقیندن تماسه وسیله آله ایتمش اولاجنر .

یوسف ضیا

[۲] کان السهروردی المقول یقول لاموت حتی یقال لی قم فاندز . [ابن تیمیه نك بیان

مواقفة صریح المقول لصحیح المنقول تام اترندن جلد ۱ ص ۱۹۵]

حی بن یقظان

معنی مذکور معانی سائرہ دن مجرد ایزنجہ نہ علوہ نہ دہ سفلہ حرکت اتمسی، نہ سو غوق نہ دہ صیجاق اولسی، نہ یاش نہ دہ قورو اولسی ممکن اولامایاجق . چونکہ بیان اولان اوصافک هیچ بریسی بوتون اجسامہ شامل اولمیور . بناء علیہ هیچ بریسنک اجسامہ عارض اولسی اجسامک جسم اولق حیثیتدن دکدر اکر صورت جسمیہ دن فضلہ هیچ بر صورتی حامل اولمایان بر جسمک وجودی ممکن اولسہ او جسمدہ بوصفتک هیچ بریسی بولتماز آنجق: صور مختلفہ بی حاری بالجمہ اجسامہ شامل بر صفتک موجود اولسی ممکن اولابیلیر . بودوشونجہ بی متعاقب حی بن یقظان عجبا جانلی و جانسز بالجمہ اجسامی شامل بر وصف بولورمی بولماز می؟ دیہ دوشونمکہ باشلادی و نظری شی و جهلہ اجالہ دنصکرہ هر جسمک اقطار نثہ سنده موجود اولان و طول، عرض، عمق تعبیر لریلہ یاد قلمقمده اولان امتداددن بشقہ برشی بولامادی . او امتدادک جسمہ؛ جسم اولق حیثیتدن عارض اولدیغی بیلدیسه دہ کندیسنده یالکیز امتداد موجود اولان بر جسمک وجودی حس ایلہ ادراک ایده مدی حسلہ ادراک اولنق ایچون بہمہ حال امتداددن فضلہ بر... معنائک جسمدہ موجود اولسی لازم اولدیغنه قائل اولدی . اوندنصکرہ اقطار نثہ یہ نفوذ ایدن امتدادک یالکیز اولہرقمی یوقسہ بشقہ بر معنا ایلہ انضمام ایدرکی جسمی تشکیل ایش اولدیغی دوشوندی نتیجہ دہ جسمی تشکیل ایچون امتدادک حلول ابتدکی مادہ بی آلدہ ایده بیلدی و امتدادک یالکیز باشلی باشہ بر موجودیت کوسترہ مدیکنی کشف ایردی؛ مادہ نک دہ امتدادسز قابل اولامایہ جفی بناء علیہ ہر ایکسنک یکدیگری نہ محتاج اولدیغی آکلادی و صورکرا مادہ بی ہر درلو سنکلرہ مستعد اولان اجسام محسوسہ ایلہ مقایسہ ایلدی نہ کیم بر چاموردن بر کرہ شکلی اعمال اولدیغی زمان او چامورک کرہ مقدارنجہ طول، عرض و عمقی اولور او شکل بوزیلوب معکب و یابضی برشکلہ افراغ ایلدیکی زمان چامورعین چامور اولدیغی و هیچ دیکشمدیکی حالہ امتدادلرک مقداری دیکشیر لکن اصل امتداد علی حالہ قایلر و چامورک امتدادسز اولہمایہ جفی، بریسی زائل اولدیمی برینہ بر بشقہ سی قائم اولاجغندن امتدادک آری برشی اولدیغی، چامورک دہ هر امتداددن بالکلیہ تجردی ممکن اولامایہ جغندن امتدادک دخی چامورک حقیقتندن بر جزؤ اولدیغی تین ایلدی .

بواعبارله جسمك جسم اولمق اعتباريله حقیقتی ایکی شیدن ترکیب ایلدیکی نظرندنه انکشاف ایلدی او ایکی شیدن بریسنه کاه کره کا، معکب ... شکلنه قویا بیلدیکمز چامور مثال اولیور و دیگرینه ؛ چاموردن یایدیغمز شکللرک طول ، عرض، عمقی مثل اولیور. ایشه جسم دیدیکمز زمان آنجق اشبو ایکی معنادن مرکب برشی آکلاشیلیور او ایکی معناتک هیچ بریسنک اوته کندن استغناسی ممکن اوله ماز لکن چامور ایله امتدادن هانکیسنک جسمه ، هانکی نك صورتنه مثل اوله جنی هنوز توضیح ایتمه مشدر ؛ امتداد داغما دیکشردیکی و برحال اوزره باقی قالدینی جهتله جسمده تحول و تبدل ایتمه مستعد اولان صورتنه مثال اولایلیر .

اشکل مختلفه بی قبوله مستعد اولوب کندییی اصلا تبدل ایتمین چامور دخی صور مختلفه بی قبوله مهبا و کندییی اصلا تبدل ایتمین و حالی اوزره ثابت قالان جسمیته مثال اولور چامور ایله مثالی ایراد ایلدیکمز اشبو جسمك برنجی جزئی اهل نظر نزدیکه ماده یا خود هیولی تسمیه اولنور . هیولی باجمله صورتلردن مجرد فرض و اعتبار اولنمشدر . [ماده = اصل ، هیولی = پاموق] حی بن یقظانک نظر باقی اشبو حده و اصل اولونجه و عالم محسوساندن بر آزا ایریلوب عالم عقلینک اساسنه یاقینلاشجه کندییی توحش ایتمه ک باشلادی . مألوف اولدینی عالم حسیته مشتاق اولدی اوئی متعقب آزار آزار کبریسی کیرییه رجوع ایلدی « مطلق جسم » حسك ادراک ایدمه چکی برشی اولدیغندن اوئی بر اقدی و اولجه تصادف ایلدیکی طوپراق ، صو ، هوا ، آتشدن اولان اجسام محسوسه نك الك بسیطنی الله الدی الك اول صویه باقدی صو ، حاليله طبیعتیه صورتنک مقتضاسیه بر ایلدینی زمان بوندنه حس ایله درجه حرارت و سقوطه میل کبی ایکی خاصه آکلاشیلیر: آتش و با کونش واسطه سیله تسخین ایلدیکی زمان اولا صفوقلنی زائل اولور سقوط خاصه سی قالیر درجه حرارت آرتدینی زمان سقوط خاصه سی ده زائل و جهت علوه یوکسلمه یه طاب اولور . حالبوکه اووقته قدر صورت مایه دن ذکر اولان اشبو ایکی فعلدن فضلنه بر فاعلک صادر اولدیغنه واقب اولماش ایدی صودن اشبو ایکی وصف زائل اولونجه صورتنک حکمی قالماز و صورت مایه دن بشقه بر صورتدن صادر اولمق ساندن اولان بشقه فعللر آندن صادر اولونجه صورت مایه نك بالکلیه زائل اولوب برینه بشقه بر صورت قائم و اولدیکی صورتدن صادر اولامایه جق فعللر آندن صادر اولور .

هر جسمك ماده و صورتدن ترکیب ایلدیکی و ماده اوزرینه صور مختلفه نك توالی و

توارد ایلدیکده اولدیغنی و هر صورتیه مخصوص افعال و آثارک وجوده کلکده اولدیغنی ، صورتلر دیکشدیکجه افعال و آثارک دخی دیکشه جکنی ، افعال و آثارک دیکشمه سی صورتلرک دیکشمه سنه دلیل تشکیل ایده جکنی ؛ کوچی ، قدرتی یتدیکی قدر اجرا ایلدیکی تحریات واستقرامانیدن استنتاج ایلدکنصکره هر بر حادث ایچون بر محمدنک وجودی لابد و راجب اولدیغنی عام ضروریه آکلادی و بواعتبارله ؛ دکل تفصیلی ، بلکه عمومی واجمالی اوله رق صورتلر ایچون بر فاعل و مؤثرک موجود اولدیغنی ذهنده یرلشدی اندنصکره اولجه ییلشم اولدیغنی صورتلری برر برر تتبع واستقرا ایلدی وهپسنک حادث اولدیغنی و هر برر ایچون بر فاعلک واجب اولدیغنی آکلادی صکره صورتلرک شخصلری نه اولدقلرینی آکلایم ایچون اوغراشدی اونلری ، هر نوع جسمک کندوسنه مخصوص برطاقم افعال و آثاره مستعد اولمقدن فضله برشی اولدقلرینی کورمدی . نته کیم صو صوک درجهده تسخین ایلدیکی زمان جهت علوه یو کسملک ایچون کسب استعداد ایدره . و بو استعداد اونک صورتی اولور زیرا شو مثالده اوج شیدن بشقه میدانده برشی بو قدر (۱) صودن عبارت اولان بر جسم . (۲) اوجسم ایچون یوقدن وار اولان برطاقم کیفیات و حرکات . (۳) اوجحرکات و کیفیاتی یوقدن وار ایدن بر فاعل . ایشته بر جسم اولان صویک انحق بر درلو حرکاتی قبول ایلسی و بشقه درلوسنه قابل اولامامسی ؛ صورتندن نشأت ایدن صویک استعداد ایدر و بوتون صورتلرده اشبو نتیجه یی استخراج ایلدی . بناء علیه صورتندن صادر اولدیغنی ظن ایلدیکی آثارک حقیقته صورتندن صادر اولمایوب صورتی آلت انخذا ایدن بر فاعلک اثری اولدیغنی کشف ایلدی . حی بن یقظانه تجلی ایدن اشبو حقیقت « وما يزال عبدي يتقرب الي بالنوافل حتى احبته فاذا احبته كنت سمعه الذي يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده التي يبطش بها ورجله التي يمشي بها وان سألني اعطيته وان استعاذني لاعيذته » حدیث شریفله « فل تقفلوهم ولكن الله قنهم وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى » آیت کریمه سنه اشارتدر [۱] .

یتیمه دی

رشمیر

[۱] - بوراده . ذکر ایدیلن حدیث ایله آیت ، تصوفک الهمم استاد گاهیدرله . بوسیله کرک حدیث حقیقده محدثینک و کرک آیت حقیقده مفسرینک اقوال و افکارینی مستقل بر مقاله حالنده عرض ایدیورم . [بو مقاله نک درجی کلجک نسخه یه قالشدر .]